

REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXXII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Ára: 600 Ft

2025. ÁPRILIS

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jász-kun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

A jászdózsai hagyományörző I. Jászkun Honvédzászlóalj tüzei a jászberényi Város Napján

Fotó: Gémesi Balázs

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

Ki szólaltatta meg elsőként a Jászkürtöt?	2-3 oldal	Könyvajánló	19. oldal
Megemlékezés Kazinczy Ferencről,		Tudományos konferencia Mezőtúron	20-21. oldal
a Jászság és a Kiskunság királyi tanfelügyelőjéről	3-4. oldal	Visszatekintő - Jászságért Díjasok találkozója	21. oldal
Körmendi Lajos emlékezete	5. oldal	55 éves a jászkiséri Csete Balázs	
190 éve született a jász király	6-8. oldal	Honismereti Szakkör	22-24. oldal
Kávéházi hangulatban halasi regényről	9. oldal	Visszatekintő - Nagykunsági hímzések	
A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai VII. rész.....	10-11. oldal	Knjazevac-ban	24. oldal
Az 1944-es felszabadító harcok		Verselő jászok és kunok - Tar Ildikó.....	29. oldal
polgári áldozatai Jászberényben	12-15. oldal	Zenés tavaszindító beszélgetés Jászfényszarun	30-31. oldal
Visszaépül Petőfi otthona Szabadszálláson	16-17. oldal	Tiszakürt 950 éves	31. oldal
Életpályák - Pesti Kálmán gépészmérnök	18. oldal	IV. Tarnay Alajos Zongoraverseny Jászberényben	18. oldal

Ki szólaltatta meg elsőként a Jászkürtöt?

A kérdésre többféle válasz adható. Elfogadhatjuk azt, hogy a nemzetközi tudományban olifántnak nevezett elefántcsontból készült kürtöket hangjelzésre használták, így nyugtázhathatjuk a tényt: korábban sokan megfújhatták a Jászkürtöt akár egyházi alkalom, akár pedig más, például ünnep vagy hadjárat idején. Ez utóbbira példa a 11. században leírt Roland-eposz vagy Roland-ének (*La Chanson de Roland*), amely Nagy Károly hadjáratára utal vissza, és amelyben a halálosan megsebesült hős Roland olifántja megfújásával hív segítséget. Nem kizárt, hogy a Lehel-mondánk a Roland-ének, valamint a bibliai Salamon-monda alapján keletkezett, sőt az sem, hogy az Árpád-korban éppen a Roland-ének hatására vált divatossá a Roland (Loránd) és az Olivér (Roland társa a mondában) személynév. A Jászkürt és Roland olifántjának – több mai kürtöt is annak tartanak – a kapcsolata nemcsak abban ragadható meg, hogy hasonló mondakör mindkettő, sőt a magyarok szerepelnek is Roland ellenségeiként az eposzban, hanem abban, hogy az elefántcsont kürtöket a 10–12. század divattermekének tekinthetjük. A Jászkürt története szövevényes, mint általában minden középkori ereklyéé. Alapos kutatások kiderítették, a 17. századtól bizonyíthatóan Jászberényben a Nagyboldogasszony templomban volt elhelyezve. Konkrét leírását elsőként egy jászberényi ügyvéd és kiskunkapitány, Molnár Ferenc Bécsben és Pozsonyban 1788-ban megjelent *Jász-Berény várossában lévő Leel kürthének, vagy jász-kürtnek esemérete* című munkája nyomán ismerte meg a nagyközönség. Azóta a kürt és páratlan ikonográfiájának elemzésére egyre többen vállalkoztak. A vitákat kiváltó elemzések ismertek a kutatók számára – itt csak a legfontosabb magyar kutatók nevét sorolom fel, akik foglalkoztak a kürttel, Bathó Edit, Csalog József, Csemegi József, Diner József, Hampel József, Katona Imre, Kádár Zoltán, Kiss Etele, Langó Péter, László Gyula, Pulszky Ferenc, Selmeczi László. A következtetések egy része tele van ellentmondásokkal, a megannyi ezoterikus próbálkozás

pedig a fantázia világába kalauzolniak el bennünket.

Most nem a kürt ikonográfiájával, hanem annak a megszólaltatásával foglalkozom, amely történetét Selmeczi László 2008-ban megjelent *A nemzeti ereklyénk, a Jászkürt* című könyvében már felvázolt. Ismert, hogy a kürtöt a 19. század végén sikerült megfúj-

Apor István, aki megfújta a Jászkürtöt

ni, amikor 1898-ban Káldy Gyula, az Operaház akkori igazgatója Beck Péter kürtössel Jászberénybe utazva, a kürtöt fúvóka nélkül szólaltatta meg. A 20. században többször megszólalt a kürt, 1935-ben majd 1953-ban ismét, sőt folyamatos próbálkozásokról is tudunk, fúvókával és anélkül egyaránt. **Azonban a kürt első megszólaltatása nem Káldy és Beck nevéhez fűződik.** A történet megörökítését a művelt erdélyi gróf, Apor István (1638-1704) feljegyzéseinek köszönhetjük, aki a történetíró Apor Péter nagybátyja és nevelője is volt egyben. Apor igazán előkelő társasággal indult Bécsbe 1697 telén, társa volt még Bánffy György kormányzó (gubernátor) és Bethlen Miklós kancellár. Az erdélyi főuraknak azért kellett folyton a császárvárosba látogatniuk, mert 1694-től ott működött az Erdélyi Kancellária (*Cancellaria Aulica Transylvaniae*), a fejedelemség legfelsőbb kormányzati szerve. Ekkora Erdély már elvesztette önállóságát, II. Apafi Mihály bár fejedeleme volt, uralkodni nem tudott, felnőtt életét ott élte le lényegében palotafogságban.

A naplóból megtudjuk, hogy Apor bécsi látogatásaikor a legmagasabb körökben, követségeken és császárhű magyarok társaságban forgott.

Apor naplót vezetett útjáról, az idevonatkozó részletéből útvonalukat pontosan követhetjük. Napról-napra leírt mindent, igaz néha csak rövidítve a számára ismerős szavakat. A naplót a piarista szerzetes és történész Bíró Vencel közölte az Erdélyi Múzeum 1930-as számában („Gr. Apor István naplója bécsi útjáról,” *Erdélyi Múzeum*, XXXV., 4-6. sz., 139-154). A háromfős társaság november 6-án indult Kolozsvárról majd Zilahon, Szilágysomlyón, és Debrecenen keresztül haladtak tovább Budára, és onnan Bécs felé. Útközben még a hortobágyi hídnál is megálltak ebédelni. Ezután Tiszacsege, és Átány érintésével érkeztek meg a Jászságba, pontosabban Jászberénybe november 14-én. A következő pár soros feljegyzés az, ami számunkra jelen pillanatban érdekes. Az idézet hűen követi a szerkesztő Bíró Vencel közlését:

13. Jöt[t]em ebédre Poroszlóra. Jól laktam, on[n]a[n] vaczorára Átánra, ros[s]z szál[1]ásom volt, szénát nem találtam. Ide Eger 3 mélyföld, Gjengjös is három. Jászb[e]rin is 3. It[t]a találtam az béczi kereskedő rendeket, hogy mentenek Erdélyb[en]. 14. Jöt[t]em ebédre Jászberinb[en], Heves mel[l]et[t] el Apátira, Jákóhalmára, it[t] az Lehel kürt[j]ét m[e]gh ful[j]tam, it[t] kezdetik az Jászságh, it[t] töre el az guber [nator] ur[am] koczia, it[t] is kel[l]et[t] hálnom miat[t]a, m[e]gh pirongatám az város bíróját, azután job[b] ember volt.

Tehát Apor István kezébe vette és megfújta a Jászkürtöt. Első hiteles forrásunk. Kár, hogy az erdélyi főúr a jászberényi tartózkodásával kapcsolatban több információt nem írt, ahogyan arról sem, mi volt a benyomása a kürtől, annak állapotáról vagy díszítéséről. Érdekes az is, hogy kényszerűen töltött el egy extra napot Jászberényben, ahol még a település bíróját is „megpirongatta.” Az is feltételezhető értékes adat, hogy a jászsági városban találkozott az Erdélybe tartó bécsi kereskedők kis csapatával. Naplójában a visszaútról már nem írt semmit a Jászságról, csak annyit jegyzett meg, hogy ebédelni „Árokszállására” ment.

A páratlan dokumentum szerzője, Apor István korának megosztó személyisége volt. Bár egész életében Erdélyért és a fejedelemség művelődéséért dolgozott, bárói és grófi címét, kincstartói és Torda vármegyei főispáni pozícióját Habsburg-párti érdemeiért és hithű katolikusságáért kapta. Bécsben az erdélyi főurak nemcsak költek, hanem pazar életmódot folytattak, a fejedelemség sorsát igyekeztek igazgatni a Diploma Leopoldinum függvényében. Hasonlóért küzdöttek a Jászkunság vezetői is, mert I. Lipót a töröktől felszabadított területeket újszerzeményi birtokként a korona, az Udvari Kamara, kezelésébe, lényegében a tulajdonába vette, majd eladta. A folyamat háttere és története jól ismert: Lipót tanácsadói közt volt az a Kollonich Lipót bíboros, az Udvari Kamara elnöke, aki a Jászkun Kerület eladását kitervelte, és a Német Lovagrendnek átjásztotta. Apor István bécsi pártfogója éppen Kollonich volt, akinél többször járt audiencián a császárvárosban. Így kapcsolódnak össze a Jászkunsággal az Erdélyi Fejedelemség végnapjai, valamint Apor István és a Jászkürt megfújásának mikrotörténeti szálai.

Prof. Dr. Kürti László kulturális antropológus

Megemlékezés Kazinczy Ferencről, a Jászság és a Kiskunság királyi tanfelügyelőjéről

„A világosságterjesztőnek elől kell menni. A fáklyát, úgymond, nem az utasok után, hanem előttük viszi a kalauz” – írja Szemere Pál egyik levelében Kazinczyról.

265 éve, 1759. október 27-én Érsemjénben született Kazinczy Ferenc, Kazinczy József Abaúj vármegyei táblabíró és Bossányi Zsuzsanna gyermekeként. Szülőfalujában csak magyar szót hallott, de diákévei alatt kiválóan megtanult latinul, önszorgalomból németül, franciául és ógörögül is. Olyan időben kezdett el könyvet olvasni, írni, fordításokat készíteni magyar nyelvre, amikor a magyar ne-

messég körében az még szégyennek számított. Tanulmányai során, a debreceni és sárospataki református kollégium tanárainak hatására jó magyar ember vált belőle, hitvalló protestáns, és széleskörűen megismerte az európai kultúrát.

Miután 1785-ben Bécsbe utazott, bemutatkozott Gottfried F. van Swieten közoktatásügyi miniszternek, s röviddel ezután kinevezték tanfelügyelőnek, beiktatására november 11-én került sor. Így ír erről a pályám emlékezetében: „De én ügyért vágytam ide, nem bérért,

Kazinczy Ferenc

nem nevezetért. Török alatt szolgálni, elvonatni a' kedvetlenségektől tudományi ágra, minden vallású polgárok nevelésére hathatni, 's oly kiterjedésű Megyében mint ez, mely Szepes, Sáros, Zemplény, Ungvár, Bereg, Gömör, Torna, Abaúj, Borsod, Heves Vármegyéből 's a' Jász és Kis-Kún kerületekből állott, nékem oly szerencse volt, mely minden kívánnimat betöltötte. Soha sem óhajtottam egyéb lenni.” Tankerületének területe, amint látható igen óriási, ezért Péczeli Józsefnek 1789. október 23-án írt levelében már arról ír, hogy kapott maga mellé segítőt, vizitátort: „Egyiknek lakása Eger, és ennek kerülete... Heves Vármegye, a' Jászság és Kunság nevezetett. Ez Ivánkay Vitéz Imre Ur, a' ki Duschnak Oresztését fordította.”

Kazinczy hivatalának létrejötté Mária Terézia 1777-ben kiadott Ratio Educationis rendeletének köszönhető, melynek gyakorlati alkalmazása fiára maradt. Sok kárt okozott egyébként Mária Terézia és fia, II. József hazánkban abszolutisztikus politikájával, a józan ész egyedüli hatalmának központba állításával, az egyházi életben veszedelmes válságot indított el racionális deizmusával, a szabadkőműves páholyokba való „divatos” belépések által, az államegyházi tö-

rekvések erőltetése által, valamint a német nyelv és kultúra erőszakos propagálása miatt is, de ide sorolhatnánk a haszonelvűséget, vagyis az utilitarizmus szemléletét is.

Előremutató hatása volt a türelmi rendelet bevezetésének, mely által csökkentették a más vallásúak diszkriminációját, és őket különböző hivatalok elfoglalására engedték. A Ratio Educationis tanügyi rendeletnek azonban voltak pozitív hatásai is:

- közoktatást állami felügyelet alatt kívánta irányítani, egységesíteni,
- megkülönböztette a falusi, városi elemi iskolákat, a középfokú iskolát, az akadémiát és az egyetemet,
- a tantervbe közhasznú tárgyakat is felvett,
- gyakorlatibb oktatási módszereket vezetett be,
- foglalkozott a tankötelezettség kérdésével is.

Kazinczy első feladata volt, hogy óriási tankerületében látogassa a városokat, iskolákat, tanítókat, tartotta a kapcsolatot az iskolákat alapító, vagy vezető püspökökkel, plébánosokkal, lelkészekkel és tanítókkal.

Munkájához tartozott, hogy a német nyelvet bevezesse és elterjessze az oktatásban, valamint hogy a Johann Ignaz Felbinger által az 1770-es években kidolgozott általános oktatási módszertan normarendszerét minél szélesebb körben alkalmazza.

Azokon a helyeken, ahol valamelyik felekezet nem tudott alacsony létszáma miatt iskolát alapítani, ott közös ún. mixta iskolát kellett létrehozni.

„Közös-Iskoláknak nevezettek melyekben különböző vallású Tanítók taníták a' kezeik alá bízott ifjúságot. Az Olvasást 's Grammaticát kár és veszedelem nélkül taníthatá a' Professor a' gyermekeknek, ha ő és ez egy Vallás' tagjai nem voltak is; Catholicus gyermek a' Vallást a' maga felekezetéből Tanítótól tanulta, mint a' Protestáns a' magától.”

Rövid működése idején már az első három évben több iskolát alapított (5 év alatt majdnem 200-at), s az oktatás színvonalát is igyekezett emelni, így ír erről a Hivatalba vezető beszédében: *„... én most, szolgálatom harmadik esztendejének végével, mind összvetése 124 iskolát, s ezek közt 19 közöst, 2 félig közöst, 61 Pápastát, 5 Oroszt, 25 Lutheránust, 5 Kálvinistát, és 7 Zsidót mutathatok... a keresztények eránt több bizodalmat, több felebaráti, több emberi*

s hazafiúi indulatokat támasztottam; én a tanítás módját... a mechanizmustól megtisztogatta, s a Tanítókból a nevelés Philosphiját bővebb mértékben tsepegettettem; én a német nyelvet... hazafi érzése szerint oly szükségesképpen megkívánt tárgyat elébb vittem; de mellett a magyar nyelvnek gyakorlása és elterjesztése eránt... oly gondnal vigyáztam, hogy egyik rendeletben meg is dicsértettem; s ez által a Hazának nevezetes számú alkalmazatos és különféle szükségeire megkívántatott Polgárokat adtam.”

A Pályám Emlékezetének 200. pontjában találtam egy érdekes mondatot: „Jász-Berényben eggyesítém a' Cathol. és Reform. Iskolát.” Ez 1788 őszén történt. Így ír Barkassy Ádám nagytiszteletű úrnak Jászberénybe Alsóregmecről 1788. február 20-án: „...én a' dolgot el-indítottam, de a' munkának a' Felsőes Helytartó Tanátsnál össze-gyűlni szokott sokasága miatt, vagy talán azért is, hogy az onnan a' Fels. Bécsi Udvari Litteraria Commissióhoz küldődött fel, rá még választ nem kaptam; de ezen késedelmen nem is tsudálkozom, minthogy némelyike, kivált ha a' dolog fontos, fél esztendeig is válasz nélkül vagyon.” A jászberényi iskola ügyét annyira példaértékűnek tekintette, hogy 1788 júniusában Patay (Baáji) Józsefnek írt levelében még a megegyezés pontjait is átküldi Zsércre. Metykó Béla az eggyesítésről szóló tanulmányában részletesen elmondja ezen híres „Jászberényi megegyezés” pontjait: Katolikus tanító nem taníthatott vallást a református gyerekeknek, ezt egy református katekétának kellett megtennie; a ref. és kat. helyi igazgató egyenlő hatalommal rendelkeztek, és bármikor tarthattak óralátogatást, amikor kijavíthatták a hibákat. A református diáknak nem kellett vasárnap szentmisére menni – a többi, katolikus tanulóval ellentétben, sőt katolikus imádságokat sem mondhattak. A protestáns tanítókat egyenlő fizetés illette meg a katolikusok tanítókkal. Személyesen jött el Jászberénybe az eggyesítés ügyében. 1788. augusztus 28-án a városi tanácsnak mondta: „A catholika és a helvetia valláson levő gyermekek a világi tudományok megtanulás kedvéért ne külön, hanem egy tanító keze alá járjanak. 3 pápista tanítókon kívül a helvetica vallást tartók közül is a nemes város kasz-szájából egy 4. individuum is rendeltessen – Vida György. Az eddig fennforgani szokott barátságtalanság igaz barátsággá, a gyűlöletesség pedig hív szeretetté váljanak.”

1786. november 17-én Szalai Sámuel egyházi előljáróhoz írt levelében azt

írja, hogy feladata még a „a hazafiak nevelése körül való forgolódás, mind pedig a vallásbeli egyenetlenségnek eltávolítása”. Már pataki diák korában hiányolta, hogy nem tanítják Magyarországot földrajzát és történelmét, pedig a hazafiságot ezzel is lehetne növelni, s különösen az utóbbit a görögök és rómaiakéhoz hasonlítja: „mely oly tanulságos, mint a görögöké és rómaiaké az emberiség e nagy mintaképei” – idézi Kazinczy gondolatait Havas István a Népnevelők Lapjában.

Hogy minél kevesebb egyenetlenség álljon elő, a zsérci iskola felállítása előtt, levelet ír Eszterházy Károly egri püspöknek 1787. július 27-én: „Zsértz Excellentiádnak a jószágai közül való. Excellentiád eránt való tisztelem azt hozza magával, hogy híre s engedelme nélkül ily tekintetű dologhoz ne fogjak, ha bár ez ezen úttal csak az egy Investigation állapotik is meg. Alázatosan jelentem tehát ezt előre, minekelőtte oda ki-mennék, s kérem Excellentiádat, hogy ezt hív tisztelem s egyenességem jeléül venni méltóztasson.”

Természetesen a városi tanácsosok az iskolák ügyében mindenféle ügyes-bajos dologgal hozzá fordultak. A kiskunfélegyházi magisztrátusnak így ír a tanítóváltással kapcsolatban 1788. október 8-án: „Megértvén az ezen Oskolánál történt változást, hogy tudni illik Fitzek István innen Majsára ment által, azt a' Rendelést tettem Schmied József nevezetű Praeparandusomnál, hogy eddig való lakó helyét, Sáros Patakot, hadja-el, és minél hamarabb Félegyházára mennyen-által, hogy az ott való Ifjúságot keze alá vevén, az Oskolai Tanítást a' parantsolt mód szerint folytathassa.” Boros Sándor kapitánnyal is több levelet vált, akivel Nagy József jászapáti tanár panaszát kell orvosolniuk 1787 őszén.

II. József halála után II. Lipót került trónra. Bár ő is hasonló nézeteket vallott, mint anyja és testvére, az iskolaügyekben mégis változtatásokat eszközölt, melyek Kazinczy elbocsátásához vezettek: „Leopold engede a' kéréseknek, 's eltörlé a' Közös-Iskolák' Institutumát. Ez által a' Tudományok' két Protestáns Fő-Directorai, Gömöri Fő-Ispán Báró Prónay Gábor, a' Pozsonyi Kerületben, (a' Dunamellékiben) és Consiliárius Vay István a' Pécsiben, (a' Tuladunaiban) és én, hivatalainktól elbocsátattunk, azon ígéret mellett, hogy fizetésünk egy esztendeig ki lesz adva, 's első nyílással hasonló tekintetű hivatalba állítatunk. A' Rendelést a' Helytartó-Tanács április' elsőjén adta-ki, 's Gróf Török

azt nekem April. 11-d. Megküldötte” – írja a Pályám Emlékezetében.

Amikor elmozdítják hivatalából, illetve „átszervezést hajtanak végre” Ivánkaynak a berényi iskolát, illetve a tanítót emeli ki: „Hivatali útazásomban volt szerentsém oly érdemes Igazgatóit ösmerni Oskoláinknak, kiknek tisztí buzgóságok sokkal nagyobb, mint sem hogy jutalom nélkül maradhatnának. Senkit sem említek ezek közül, tsak az egy Horváth Pétert, ki a Jászberényi vegyes Oskolának igazgatósát minden vallásbeli részre-hajlás nélkül, és minden jutalom nélkül folytatja. Az ő hármias hivataljai... bátor nem kevés fáradságot kívánják, mind az által a' legnagyobb egyenességgel vallom, hogy bámúlásra méltó volt az alatta lévő Nemzeti Oskolabéli Tanítók elő-menetele.”

Nem tartja az öt évi munkát hiábavalónak, szívesen dolgozott együtt Török Lajossal, még akkor is ha hivatali területe 10 vármegyére terjedt, így fogalmaz a Pályám Emlékezetében szolgálatáról: „...olly szerencse vala, mellynél én kedvezőbet soha nem óhajtottam.”

Padányi Andor fővárosi királyi tanfelügyelő a Néptanítók Lapjában 1931-ben így méltatja: „Mi, magyar néptanítók feltétlenül tartozunk Kazinczy Ferenc emlékének...annyivel, hogy őt tekintsük az első állami tanfelügyelőnek, aki büszkén viselte tisztségét, mert ismerte annak mérhetetlen súlyát és jelentőségét. Tiszteletet és elismerést vívott ki hivatalának...”

Számtalan településen megemlékeztek a már születésének 100. évfordulójáról. A Kiskunság központjában őszhó 27-én így: „E napon ültém meg Kecskemét is a nagy Kazinczy százados ünnepét...A művelt közönség tiszta hazafiúi s honleányi érzettől lelkesülten sietett áldozni a nagy férfiú emlékezetének. Az ünnepélyt Kölcse dicsénetével nyitá meg az ottani dalkar; ezután Horváth Döme Kazinczy életrajzatát olvasá föl...Tompá Mihály, Szász Károly... saját költeményét olvasá föl... Végre a dalkar Vörösmarty „Szózatá”-val rekeszté be az ünnepélyt. Az ünnepély alkalmával emlékpénzt is osztogatott” – írja Kempelen Győző emlékkönyvében.

Kazinczy Ferenc a tanügyek területén is világosságterjesztő volt. Sok nehézséggel küzdött, de hivatalát a haza javára igyekezett szolgálni. Bár, amit elkezdett az csak későbbben, évtizedekkel, vagy akár 200 évvel később érett be, de jól beérett. Munkája nem volt hiábavaló, sőt az előre haladásra tett erőfeszítése mindannyiunk számára példa lehet.

Varga Kamill ferences testvér

Felhasznált irodalom:

Kazinczy Ferenc művei: https://deba.unideb.hu/deba/kazinczy_muvei; különösen hivatali levelei, a Hivatalba vezető beszéd, és a Pályám emlékezte

Debreczeni Attila: A tanfelügyelő Kazinczy programja. <https://real.mtak.hu/155974/1/debreczeni.pdf>

Erdei Ákos: Kazinczy levele a jászberényi ev. ref. eklézsiához, 1788. Február hó 20-ikán. = Magyar Paedagógia, 1902

Havas István: Kazinczy Ferenc mint tanfelügyelő. In: Népevelők Lapja, 1909. június 22. Kempelen Győző: Kazinczy-ünnep Magyarországon 1859-ben, Szeged, 1860

Metykó Béla: Kazinczy Ferenc és Jászberény kapcsolata – Az ún. vegyes iskolák ügye. In: Jászkunság 6. Szolnok, 2019

Szántó Imre: Kazinczy Ferenc eddig ismeretlen levele gróf Eszterházy Károly egri püspöknek. In: Az Egri Pedagógiai Főiskola évkönyve 7., 1961

Váczy János: Kazinczy Ferenc és kora I-II. Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012

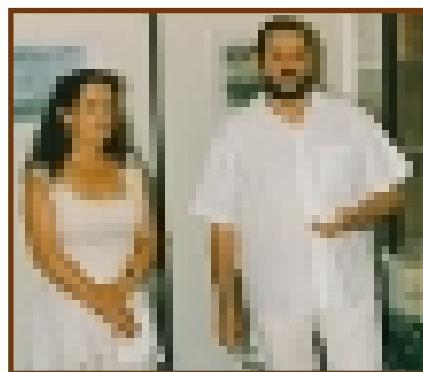
Körmendi Lajos emlékezete

1946. június 6-án született Karcagon, és 2005. január 1-jén hunyt el Karcagon. Körmendi Lajos a Nagykunsághoz való kötődés-kötés mindaddig legnagyobb írója, költője, irodalmi, lelki szervezője volt. Most, hogy az idő halad, és az emberek felejtenek, Körmendi Lajos halálának 20. évfordulóján, ki kell mondanunk, legalább egy utóirat-utószó erejéig, hogy ő sokkal nagyobb költő volt, mint ahogy az ma a köztudatban él. Ki tudja, hogyan bonyolódik tovább az emberi élet és világ, így csak remélni lehet, hogy majdan Ő is az őt megillető méltó helyére kerül. Író-költő-irodalomtörténész barátai megbecsülik, szeretik. De egykor a Nagykunság és az ország újságolvasó népe is érdeklődéssel várta az újabb, leleményes írásait.

A gyökeres állat (1992) híres ciklusa a *Ló a mecsetben* (1982). Jellegzetes Körmendi-mű, vagyis egyszerre nyers és érzékeny, a költőt idézve: ez „egy indulatos, barbár könyv”. Hajdanán Ilia Mihály levelében (1985. 09.23.) komoly megállapításokat tesz erről a ciklusról. „A vers nagyon fontos, szerintem nemzedéki vallomásnak tekinthető. A Barbaricum közepén tett vallomás hasonló Bartókéhoz, amikor a francia kritikusok előtt a sértőnek szánt barbár minősítést büszkén vállalta. A vers utalásanyaga (nevek) jelzi a rokonság szálait, ugyanakkor érzem az

Ady-dühöt, a magyar vidék kipányvázott lelkeinek vergődését.” Ebben a kötetben is helyet kap a *Körúti béke* című előlga. Erről írta Körmendinek 1986-ban Ilia Mihály egy levelezőlapra: hogyha semmi mást nem írt volna a korról, csak ezt, akkor is beírta volna a nevét a magyar irodalomtörténetbe. Erről 2005-ben Alföldy Jenő is kinyilatkoztatta: „Magvasabb diagnózist még nem olvasatam a nyolcvanas évek állapotáról.” A Metróban jelenteti meg 2000 és 2004 között a *Véleményem szerint* ciklusát, ezek az esszéi a szeretetre és a szolidaritásra alapozott bölcsesség tárházát képezik. Körmendi szeretné, ha az EU-nak a kultúránk is kellene, nemcsak a gyáraink, a földjeink és a munkaerőnk. Azt mondja, „Csak magyarként lehetünk európaiak (2003. 07. 22.). „Bevallom, el sem tudom képzelni, hogy magyar helyett európainak nevezem magam (...) Ha ugyanis nem kell az, ami magyar, akkor a lényegem, lényegünk sem kell. Akkor viszont nem is a kultúránkra, az értékeinkre van szüksége Európának, hanem csak a munkaerőnkre és a fogyasztási hajlandóságunkra”.

Egyre világosabbá, nyilvánvalóbbá válik Körmendi számára, hogy a globális világhatalom, a pénz uralma csak ak-

Körmendi Lajos és dr. Bathó Edit a Jász Múzeum egyik kiállításán 1996-ban
Fotó: Faragó László

kor nem jelenti a népi kultúra halálát, ha nem engedjük elveszni mi magyarok, magunk magunkat, és ha tudjuk és cselekedjük, hogy a hagyományaink nélkül nincs nemzetünk.

Körmendi bensőséges kapcsolatokat ápolt a barátaival.

Sarkady Sándor is tudja, „lélekben így vagyunk mind egyek és együtt”. Ő így búcsúzik a Körmendi Lajos halálára (2005) című költeményében: „Barbarikum földje / Könnytől csatakos, / Meghalt a kun sámán, Körmendi Lajos”.

Nem véletlenül írja lényeglátó, „na-

gyon ütős” cikkét a kárpátaljai kiváló író, Nagy Zoltán Mihály a Berek 2006. évi májusi számába. A *Vigas az gyászban* leszögezi: „Körmendi az újabb kori szabadságharcosok közé tartozott.” *Tolakszik, sorokba rendeződni vágyik a sommás válasz: az ömlesztve adagolt idegen hatásokkal megnyomorított mai magyar köztudat nem érzékeli a létét fenyegető veszélyt, ezért sem életükben, sem halálukban nem hajlandó közmegebecsülésben részesíteni a veszély közelségét felisme-*

Rideg István könyve Körmendi Lajosról

rő, arra figyelmeztető személyiségeket.” „Körmendi Lajos tudta: nincs korszerűbb és parancsolóbb szükségszerűség a nemzet, az ország létérdekeinek és értékeinek megővésánál, gyarapításánál. Egész élete az állhatatos elvhűséggel végzett szolgálat példája. Élőszóval, írott művekben, szellemi kisugárzással igyekezett hatni.”

Gulyás Imre költő, az *Apáink a Donnál* (2000) kitűnő eposz megalkotója A teljesség ajtajában / In memoriam Körmendi Lajos (2010) című költeményében így szólítgatja el-eltűnődve egykori barátját. „Közülünk Való, Te Mindmáig Köztünk Levő, / Magunkfajta, E Táj Fia, Földink, / aki még sorsunkat szóra bírhatod!”. „Nyugodj Táltos Előkelő! / Sírhalmodon sziki szellő, / darucsibéket röptető / nagy ég fölötted a tető. // Szavaidon megütköztünk – / higgyük el, hogy jó volt köztünk? / Van-e szebb dicséret ennél? / Köszönjük, hogy így szerettél!”

Körmendi Lajost tanítani kéne a nagykunsági iskolákban. Lehetne, mert minden településen megvannak az összes művei és a monográfiái. Hogy hassanak az értékei.

Rideg István ny. középiskolai tanár

190 éve született a jász király, Sipos Orbán (1835–1926)

„Vannak eszmék, igazságok, melyeknek szolgálatába párt- és valláskülönbség nélkül becsülettel beállhatunk, melyekért küzdeni, még ha vereség követné is – dicsőség.”

Sipos Orbán

Sipos Orbán arcképe. Németh Kelemen alkotása, Jász Múzeum gyűjteménye

Sipos Orbán a Jászság 19. századi történetének egyik legkiemelkedőbb közéleti személyisége volt. Nevéhez, hosszú életpályájához megszámlálhatatlan kezdeményezés, maradandó alkotások sora fűződik. 92 évet élt, és a magyar történelem olyan sorsfordulóit élte át, mint az 1848/49-es forradalom és szabadságharc, a kiegyezés, majd az első világháború. Hosszú élete során személyes életében is sorsdöntő változások követték egymást. Sipos Orbán 1835. május 24-én született Jászberényben. Apja tekintélyes redemptus családból származott, és városi mérnökként tevékenykedett. Anyja, Passier Erzsébet, ősei Franciaországból települtek Magyarországra. Sipos Orbán a gimnáziumot Jászberényben végezte, Egerben filozófiai tanulmányokat folytatott, Pesten pe-

dig jogot tanult. Sokoldalú képzettségét jól tudta hasznosítani változatos életpályája során.

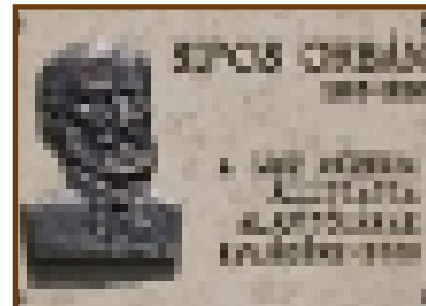
Gyermekeként részt vett egy magyar csapat élén dobosként az 1848-as szabadságharcban. Fiatalkori élményei, Kossuth reformtörekvései, majd Deák Ferenc alkotmányvédő nézetei nagy hatással voltak rá. A 48-as eszmék és hagyományok tisztelete meghatározó volt számára, melyhez élete végéig következetes maradt.

Sipos Orbán pályáját a Wencheim gróf családjánál nevelőként kezdte. 1859-ben a jászberényi gimnázium fizika-matematika szakos tanárává nevezték ki. 1861-ben, bírói vizsgáinak letétele után Jászberény főjegyzőjévé nevezték ki, majd a Jászkun Kerület tiszteletbeli főjegyzőjévé választották. Tisztelte az ősi múltat, büszke volt jász őseire, de azt is jól látta, hogy a polgári kor gazdasági és kulturális téren új követelményeket támaszt az egyének és a közösségek számára. Munkásságával, újító törekvéseivel ezt a célt szolgálta szülővárosában és tágabb környezetében is.

Javaslatára 1864-ben először rendeztek Jászberényben termény- és állatvásárt, valamint kiállítást. 1868-ban alapítója volt a Jászkerületi Népbank- és Takarékpénztárnak, melynek elnöki tisztét is betöltötte. 1871-ben kezdeményezője volt a Téglagyár-társulat megalapításának, ahol szintén elnöki tisztséget töltött be. Számos városi egyesület, társulat, vezetője, illetve tagja volt. Támogatta a kisdédóvó alapítását, 1870-ben pedig földműves iskola felállítását indítványozta, és sokat tett a közvilágítás kialakításáért is. Közbenjárásának köszönhetően 1871-ben Jászberény királyi törvényszéket, 1872-ben pedig királyi járásbírói jogokat kapott.

Nagyon fontosnak tartotta a kulturális ügyek támogatását. Nevéhez fűződik a városnak és a térségnek jelentős hírnevet biztosító Jász Múzeum megalapítása. A városi tanács 1873. március 8-i ülésén Sipos Orbán javaslatára határozta el a múzeum létrehozását, és 1874. december 26-án sor kerülhetett az ünnepélyes átadására. 1874-ben megalapította a Jászkunság című hetilapot, ami több átalakulás után ma évkönyv formájában jelenik meg. 1869-ben a kerületi közgyűlésen indítványozta Gyárfás István jászkunok történetéről szóló munkájának erkölcsi és anyagi támogatását.

1873-ban Jászberény rendezett tanácsú várossá vált, ekkor tanácsnökká, egyben helyettes polgármesterré választották. Sipos Orbán fiatalon bekapcsolódott az országos törvényhozásba is. Először 1865-ben választották országgyűlési képviselővé, és legfiatalabb képviselőként korjegyző volt a parlamentben.

Sipos Orbán emléktáblája a Jász Múzeum falán. Máté György szobrászművész alkotása

Fotó: Bugyi Gábor

Három cikluson át képviselte választókörzetét az országgyűlésben, ahol sokat tett Jászberény és a térség fejlődéséért. Meghatározó szerepe volt a Hatvan-Szolnok közötti vasútvonal megvalósításában, amelynek átadására 1873-ban került sor. A redempcionális per kapcsán több alkalommal felszólalt, és országos ügyekben is gyakran véleményt nyilvánított. Országgyűlési szereplése növelte népszerűségét, előfordult, hogy díszes küldöttség várta Jászberényben, és fáklyás menet kísérte hazáig.

1875-ben a Jászkun Kerület alkapi-tányává választották, ami eddigi pályájának a legnehezebb időszaka volt. A megyerendezési törvény kapcsán ugyanis már bizonyossá vált, hogy az évszázadokon át fennálló Jászkun Kerület megszűnik. Sipos Orbán tudta, hogy a változásokat nem lehet megakadályozni, de mindent megtett azért, hogy a jászkunok számára a legkevésbé fájdalmas megoldások születjenek. Amíg reményt látott, komoly harcot folytatott a Jászkun Kerület fennmaradásáért, illetve Jászberény központi rangjának megtartásáért. Végző próbálkozásként kidolgozták az önálló Jász Megye tervét Jászberény központtal, ami azonban nem válhatott valóra.

1876 szeptemberében megalakult Jász-Nagykun-Szolnok vármegye Szolnok székhellyel. A Jászkun Kerület tisztségviselői meghatott szavakkal búcsúztak egymástól, az évszáza-

dos közös múlttól és összetartozástól. Sipos Orbán a tisztikarhoz írott búcsúlevelében próbálta enyhíteni a búcsú fájalmát: „A testvéri kapocs, mely bennünket összefűzött, megszakadt ugyan, annyiban, hogy a jövőben nem egy törvényhatóság kebelében tehetjük össze erőnket, a haza javát előmozdítandók: de reméljük és hisszük, hogy e kapocs szíveinkből kiirthatatlan lesz. Meg vagyunk győződve, hogy az egykori összetartozandóság emléke még soká, igen soká élni fog”- írta. Reménye valósnak bizonyult, hiszen – mint a Redemptio című folyóirat is bizonyítja – az egykori jászkun összetartozás napjainkban is él, és többféle módon is megnyilvánul.

Sipos Orbánt a sors ismét rendkívüli feladat elé állította: a Jászkun Kerület utolsó alkapitányát nevezték ki az új vármegye első alispánjává. Emberi nagyságát bizonyítja, hogy szemé-

*Sipos Orbán portréja.
Borsos József felvétele*

lyes fájdmán, jászági kötődésein felül tudott emelkedni, és a korábban megszokott aktivitással és munkabírással kezdett egy új vármegye szervezésébe. Az eltérő hagyományokkal rendelkező területek különböző nézeteket valló képviselőiből és tisztikarából rövid idő alatt megteremtette az új törvényhatóság alapjait. Működő közigazgatást hoztak létre, döntöttek a vármegye címeréről, és szervező munkája nyomán alig egy év alatt elkészült az új megyeháza. Fáradhatatlanul tevékenykedett a megyét sújtó árvíz elleni védekezésben, de kultu-

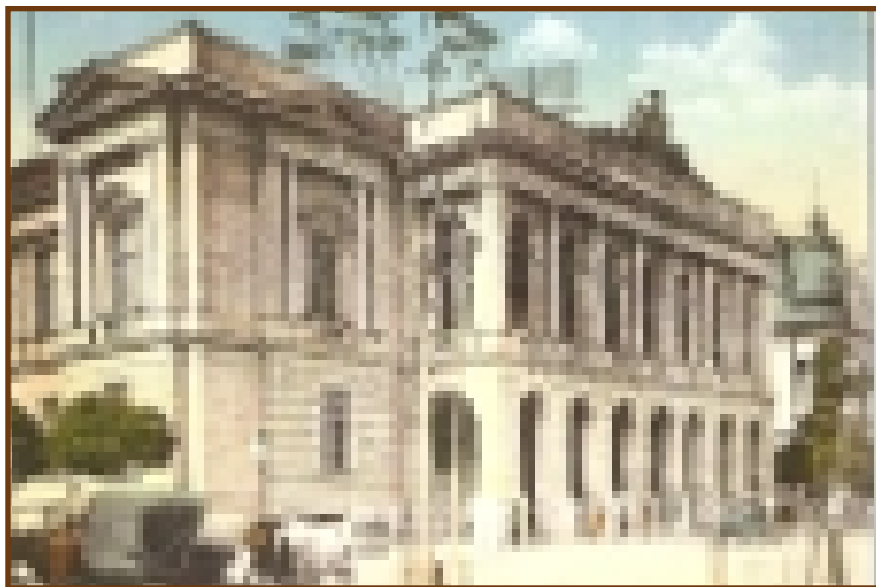
Az önálló Jász Megye terve

rális ügyekben is kezdeményező szerepet vállalt.

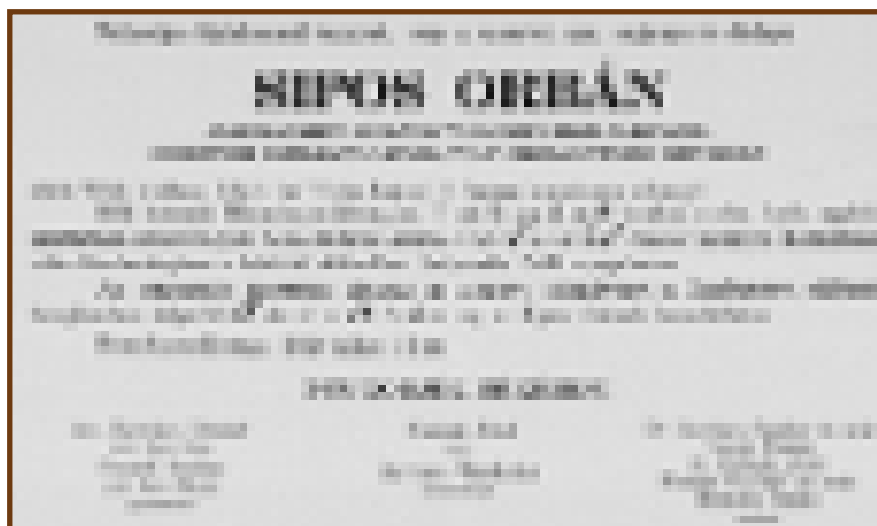
Alig három év elteltével Sipos Orbán már ezt mondhatta az új megyéről: „A volt Jászkun Kerületek nyomain egy új törvényhatóság: Jász-Nagykun-Szolnok megye támadt. Egymást alig ismerő polgárok különböző törvényhatósági múlttal és emlékekkel, nem kevés kölcsönös féltékenységekkel, vágyakkal és törekvésekkel gyűjtetének össze az önkormányzati feladatok teljesítésére. S az új törvényhatóság minden tényezője – megőrizve a múltból, ami hazafias, ami jó és nemes, új köréből új erőt, akaratot, bizalmat merítve fennakadás nélkül teljesíté kötelességét.”

Sipos Orbán tevékenységét Ferenc József 1879-ben királyi tanácsosi cím adományozásával ismerte el. A sok elismerés mellett azonban támadások is érték személyét. A külső-szolnoki részek képviselői úgy vélték, hogy elfoglalt a jász-kunsági települések iránt. A várható ellentétek kiéleződésének megelőzése szerepet játszott abban, hogy a király Bihar vármegye tanfelügyelőjévé nevezete ki. Így ismét új feladat, új kihívás várt rá.

1882-ben családjával Nagyváradra költözött, és húsz évet töltött Bihar megyében királyi tanfelügyelőként. A számos nehézség ellenére itt is a tőle megszokott aktivitással, lelki-

Az új vármegyháza képeslapon az 1880-as években

Sipos Orbán gyászjelentése

ismeretesen végezte feladatát. 1903-ban nyugdíjba vonult, és visszatért Szolnokra, ahol veje, Kerekes Géza halála után annak ügyvédi praxisát folytatta. Tevékenyen vett részt a város közéletében, tagja volt a városi képviselőtestületnek és a megyei törvényhatóságnak is. 13 éven át a Szolnoki Felsőkereskedelmi iskola

felügyelő bizottságának elnöke volt, és aktívan tevékenykedett más kulturális ügyekben is.

Népszerűségét bizonyítja, hogy 1911-ben, 76 évesen a szolnoki körzeti országgyűlési képviselőjévé választották. Legidősebb képviselőként az országgyűlés korelnöke volt. 1918-ig képviselte választókörzetét az or-

Sipos Orbán és szülei síremléke Jászberényben a Fehértői temető Védett temetőkertjében

Fotó: Bugyi Gábor

szággyűlésben. 1916-ban jelen lehetett IV. Károly királlyá koronázásán, ugyanúgy, mint fiatal képviselőként Ferenc József koronázásán.

A városban nagy tisztelet vette körül személyét. Blénessy János így írt erről: „Gyönyörű szép szál ember volt Sipos Orbán még 92 éves korában is. Egy fejjel magaslott ki az átlagemberek közül. Ahogy végig sétált Szolnok utcáin ez a fejedelmi alakú galambösz atléta, akinek egyetlen szál haja sem hiányzott ... a város kicsije-nagyja mélyen kapta le kalapját. A jász király – suttozták olyan babonás tisztelettel, ami már nem is neki, hanem annak a legendás kornak szólt, amelyet elevenen testesített meg.” Bár Szonokon élt, nem szakadt meg kapcsolata szülővárosával sem. Eltértó politikai nézeteik ellenére kölcsönösen tisztelték egymást Apponyi Alberttel, aki több, mint fél évszázadon át volt Jászberény országgyűlési képviselője. Apponyi minden gyűlésére elment, s a legenda szerint, amikor egy alkalommal késett, Apponyi megvárta őt: „Amíg Orbán nincs itt, nem lehet érvényes a jász gyűlés” – mondta. Sipos Orbán 1926. július 12-én, 92 évesen Homokszentlőrincen halt meg, és Jászberényben, a Fehértői temetőben lévő családi sírhelyen helyezték örök nyugalomra. A városháza főbejáratánál felállított díszes ravatalánál Alexander Imre alispán nagy idők tanújaként emlékezett rá: „Hosszú, sokszor nehéz közpályát futott meg, melynek során kifejtett munkássága nem csak megbecsülést váltott ki, de maradandó emlékezetet biztosító alkotások egész sorát tünteti fel” – mondta. A temetőben dr. Tóth Tamás, Szolnok polgármestere méltatta Sipos Orbánnak Szolnok város érdekében végzett tevékenységét. A személye iránti tiszteletet jelzi, hogy Szolnokon és Jászberényben egyaránt utcát neveztek el róla, és mindkét városban emléktábla is őrzi a jász király emlékét, emellett Szolnokon szakiskola, Jászberényben rangos kitüntetés viseli a nevét.

A jász király születésének 190. évfordulóján tisztelettel emlékezünk arra a közügyek iránt mélységesen elkötelezett nagy formátumú közéleti emberre és politikusra, akinek személye, emberi tulajdonságai és munkássága ma is példa lehet az utódok számára.

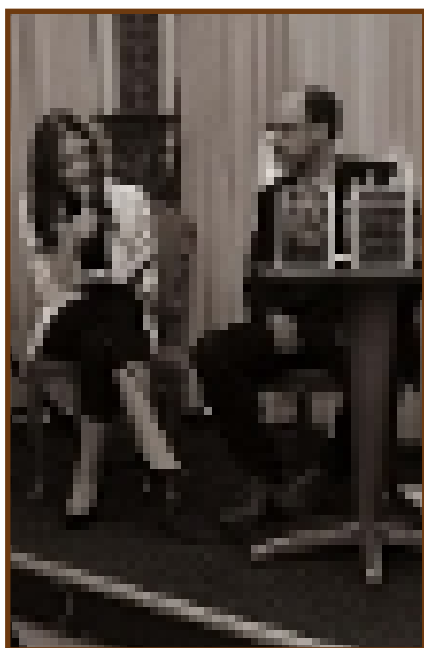
Papp Izabella levéltáros

Kávéházi hangulatban halasi regényről

Soltvadkerten a Szent Korona cukrászdában került bemutatásra a *Benem élő álmod - egy meg nem élt élet* című regény. Pálincás Szilvia író-nővel Végső István történész beszélgetett nemzeti ünnepünk vigiliáján. Március 14-én a Kecskeméti Huszárok Hagyományozó Egyesülettől ér-

A könyv címlapja

Virág Nóra és Végső István
Fotó: Schnürlein Henrik

kező 12. Nádor Huszárezred huszárai fogadták az érdeklődőket. Az 1848-as hangulatú eseményre a soltvadkerti Szent Korona cukrászdában került sor. A telt házас rendezvényen Pálincás Szilvia köszöntötte az egybegyűlteket és egy, az eddigi könyvbemutatókat visszaidéző zenés-videós visszatekintéssel hangolódhattak az egybegyűltek.

A romantikus regény iránt megjele-
nése óta nagy az érdeklődés. Az író-
nő nagyon hálásan megköszönte, hogy
ennyien kíváncsiak voltak Musza
Imre nem mindennapi történetére.
Baráti beszélgetéssel, dedikálással
zárult a rendezvény.

Mezőségi Imre

Pálincás Szilvia író, Virág Nóra, Végső István történész,
két oldalt a 12. Nádor Huszárezred tagjai

Fotó: Schnürlein Henrik

Végső István történész segítségével a történelmi tények s múlt felidézése mellett a regény kulisszatitkaira is fény derült. Virág Nóra olvasott fel a regényből részleteket.

A családregegy folytatása a könyv. A kiskunhalasi Musza famíliából most Imre történetét ismerjük meg. A nem titkoltan, szinte csak fikciókra építő eseménysorban a korán félárva sorba került fiú nem találja a helyét. A fel-
dolgozatlan gyász megkeseríti a min-
dennapjait: heves érzelmi kitörésekben
nyilvánul meg. Dúhe egészen egy tö-
rökországi kalandba sodorja a század-
fordulón. Az ifjú egy olyan ismeretlen
világba csöppen, ami elvarázsolja egye-
di kultúrájával, építészeti csodáival,
az ottani fűszeres illatú hétköznapi-
egyediségével, és segít megtalálni a he-
lyét a tűzoltóság kötelékében. Megéri-
nti a ,48-as emigráció lelkülete. És persze
még a szerelem is rátalál, de aztán Ma-
gyarországról döbbenetes hír érkezik.

Jászszeptandrás várja a Jász Világtalálkozó vendégeit

Ebben az évben, **július 25-26-27-én Jászszeptandrán** kerül megren-
dezésre a XXIX. Jász Világtalálkozó.
Jászszeptandrás Önkormányzata és a
Jászok Egyesülete már az elmúlt év
végén megkezdte a szervezőmunkát
és a találkozó előkészületeit.

A találkozó most is gazdag programot
kínál a településre érkezőknek, amely
sorában kiemelkedik „A Jászságért”
Díj átadása és a 26. jászkapitány ün-
nepélyes beiktatása.

A rendezők nagy szeretettel várnak
minden érdeklődőt Jászszeptandrá-
ra, a jászok és a jász hagyományörzés
legnagyobb seregszemléjére!

A jászberényi Tanító- képző Intézet tanárai VII. rész

**Dr. Kiss József középiskolai tanár,
történész
(1916 – 2001)**

Dr. Kiss József életével kapcsolatban elég sok megemlékezés található manapság már az interneten. Olyan gazdag élete és munkássága volt, hogy annak bemutatásával kapcsolatban könyvet lehetne írni. Ebben a sorozatban bizonyos határaink vannak, így csak megkísérelni tudjuk élete és munkássága felvázolását, ami végtelesen szorgalmáról, tudásvágyáról tesz tanúságot.

1916. május 11-én született Jászberényben és gazdálkodó, kiskereskedő családból származott. Apja: Kiss József, anyja: Sziliczey Mária, akiknek öt gyermekük született. Felesége: Klenyánszky Ilona volt (1923–2022), és 1943-ban kötöttek házasságot. Két lányuk született: Ildikó (1946-) és Mónika (1949-).

Kiss József 1922 és 1930 között elemi iskoláit és a középiskola első négy osztályát a jászberényi József Nádor gimnáziumban végezte. Ezután tanulmányait a jászberényi Állami Tanítóképzőben folytatta, ahol 1935-ben tanítói képesítést nyert. Majd néhány évig valószínűleg, mint pályakezdő tanító a Jászságban gyakorolta hivatását.

Képzős tanárai igazi példaképpé váltak számára, akik szinte egyetemi szinten tanítottak. Főként történelem tanára, Fiala Endre, pedagógia-filozófia tanára, Tanay Antal és ének-zene tanára, Berzáty László voltak rá nagy hatással.

Ezeknek a karizmatikus tanároknak példáját építette be később saját munkásságába, és adta tovább aktív tanári működése alatt több száz jászberényi tanítóképzős és gimnazista növendékének, majd a budapesti gyakorlógimnáziumi növendékeknek is.

1938-tól ismét képezte magát, és 1942-ben a szegedi Tanárképző Főiskolán kitűnő minősítéssel polgári iskolai tanári oklevelet szerzett magyar nyelv és irodalom, valamint történelem szakon. Az 1942/43-as években Budapesten a Csillaghegyi polgári fiúiskolába kapott tanári kinevezést, majd 1943-

tól a IX. ker. Telepy és Gyáli úti polgári fiúiskolában folytatta tanári pályafutását. 1944 és 1945 között katonai szolgálatot teljesített. Az 1946/47-es években ismét Szeged és az Apponyi Kollégium lett működési központja, ahol két éves továbbképzésbe kezdett. Azonkívül elvállalta a szegedi Pedagógiai Főiskola könyvtárosi állását is. 1947-ben a szegedi Pedagógiai Főiskolán, ahol az elméleti képzés folyt, tanítóképzős-intézeti tanári oklevelet szerzett.

Dr. Kiss József történész

1947 és 1959 között a jászberényi Állami Tanítóképző Intézet, a Leánygimnázium és a Lehel Vezér Gimnázium magyar-történelem szakos tanára volt. 1959 és 1962 között pedig megbízták az új, jászberényi Kállai Éva Leánygimnázium igazgatói feladataival. Ez alatt a felelősségteljes idő alatt nem tudott kutató munkáira koncentrálni, mert az intézmény berendezésének gyakorlati problémái nagyon lekötötték.

1962-ben Budapestre költöztek, ahol az ELTE Radnóti Miklós gyakorló gimnáziumában a történelem szakvezető tanára és ezzel párhuzamosan az egyetem történész hallgatóinak szakmódszertan tanára lett. A család Budapestre való költözése és az új állása több lehetőséget nyitott meg számára a tudományos munkában. Ettől az évtől datálható munkásságának legtermékenyebb időszaka, amikor is történelmi kutatásokat folytatott. En-

nek eredményeként 1968-ban doktori címet szerzett, amiért – *summa cum laude* – minősítést kapott. Kutatásait tovább folytatva 1976-ban elnyerte a történelemtudományok kandidátusa címet.

1982-ben vonult nyugdíjba, de rendszeresen tovább kutatott és publikált. 1983 és 1984 között még az Ybl Miklós Műszaki Főiskola óraadó tanáraként jegyezték fel.

Életének utolsó éveiben pedig a Jászsági Évkönyv belső munkatársaként tartották számon, amiben gyakran megjelentette történelmi témáit. Alapító tagja volt a Jászok Egyesületének és 1995-ben Jászságért Díjban részesült.

2001. augusztus 21-én hunyt el. Hamvait a jászberényi Fehértói temetőben helyezték örök nyugalomra.

Főbb művei:

Jászkunsági agrármozgalmak a kiegyezéstől a millenniumig (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968)

A Jászkun Kerület parasztsága a Német Lovagrend földesúri hatósága idején (1702–1745), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979

A Pesti Invalidus Ház jászkunsági földesurasága 1731–1745. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992

Utolsó könyvét 1996-ban, 80 évesen, felkérésre írta meg, Jászárokszállás és barokk temploma a 18. században címmel.

Pedagógiai és történeti írásai jelentek meg a Köznevelés, Pedagógiai Szemle, Magyar Pedagógia, Századok, Budapesti Nevelő, Történelmi Szemle folyóiratokban és a Jászsági Évkönyvben.

Olyan gazdag munkássága volt, hogy itt eltekintünk az összességének felsorolástól. Megvan a Jászsági Évkönyv 2001-es számában saját publicisztikai tanulmányainak csaknem négy oldalas jegyzéke.

Méltatása

Dr. Kiss József munkásságának rövid összefoglalása dr. Kozák Péter újságíró, szakmuzeológus, életrajzi szerkesztő kutatása alapján:

„A Nagyalföld regionális gazdaság- és társadalomtörténetével foglalkozott, feldolgozta jellegzetes tájegységei (pl. Nagykunság, Jászság, Kiskunság, Dél-Tiszaántúl) tőkés agrárfejlődését és agrármozgalmak történetét. Jelentős

eredményeket ért el a Jászkun Hármas Kerület sajátos agrártörténeti fejlődésének vizsgálatában.

Budapesttel kapcsolatos helytörténeti és munkásmozgalom-történeti, valamint történelemtanítási módszertani írásokat is jegyzett.

Jászberényben részt vett a Jász Múzeum és a városi levéltár iratainak rendezésében és az 1948-1949. évi forradalom és szabadságharc centenáriumi ünnepségsorozat munkáiban.

Kezdeményezte Szolnok Megye helytörténetével foglalkozó történelemtanárainak, muzeológusainak, etnográfusainak és történészeinek munkaközösséggé szervezését, majd vezető szerepet játszott a helyi kutatások összefogásában és irányításában.”

Dr. Pethő László egyetemi tanár írása (kivonatolva) a Jászkunság c. újságban: „Dr. Kiss József igazi tudóstanárral volt. Életműve, amely Fodor Ferenchez hasonlítható - a Jászság elismert monográfiájává tette. A megyei és az országos levéltárak mellett gyakran dolgozott a Bécsi Levéltárban, ahol igen becses adatokat tárt fel többek között a Redemptio történetére vonatkozóan. Tanulmányait folyamatosan közölte a legrangosabb történelmi folyóirat, a Századok. Több könyve jelent meg az Akadémiai Kiadó gondozásában. Sohasem szakadt el szülővárosától. Rendszeres olvasója volt a Jászkürtnek. Szívesen járt vissza egykori alma materébe és jelentős része volt a Tanai alapítvány létrehozásában. Életének utolsó éveiben a Jászsági Évkönyv belső munkatársának számított.”

Unokaöccse, Kalmár Krisztián szavaival:

„Egész élete során a Jászság, a jászok történetét kutatta. Számos hézagpótló gazdaság- és társadalomtörténeti műve született a Jászság elzalogosítása és a redempció közötti időszokról. Több mint ötven magyar és német nyelvű írása jelent meg nyomtatásban.

Már gyermekkorában megfogalmazódott benne az a gondolat, hogy tanár szeretne lenni. Édesapja és nagybátyja sok könyvet és pedagógiai témájú szakfolyóiratot őrzött Herbolj Géza tanító úr hagyatékából. Saját bevallása szerint: Valóságos kincsesbánya volt ez számomra, hiszen mindig nagyon szerettem olvasni. Ez volt a kezdeti indíttatás a pedagógus pálya felé.”

1962-ben egy országosan meghirdetett pályázat útján az Eötvös Loránd Tudo-

mányegyetem Radnóti Miklós Gyakorló Gimnáziumába került. A család Budapestre való költözése és az új állása több lehetőséget nyitott meg számára a tudományos munkában.

Tudományos tevékenysége során szoros kapcsolatban állt a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Osztályával, az ELTE Bölcsészettudományi Karával, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdaságtörténeti Tanszékével és a Magyar Országos Levéltárral. Kutatásai során sok olyan kérdéssel találkozott, amelyekre a hazai levéltárak anyagaiban nem talált magyarázatot. Ezen fehérfoltok feltérképezése miatt több ízben utazott el Ausztriába, hogy a Bécsi Városi Levéltárban, a Lovagrendi Levéltárban, valamint a Hadtörténeti Levéltárban folytasson kutatásokat. Egy-egy bécsi úttjáról mindig sok hasznos írásos emlék másolatával tért haza.

Az alkotó- és kutatómunkájához szükséges nyugodt, békés háttérrel családját biztosította. Felesége és két lánya, Mónika és Ildikó mindig sok szeretettel és türelemmel támogatták munkáját.

Felesége, Ilike néni elmondása szerint nagyon sokszor még szűk családi körben is kutatásain elmélkedett, ezért szállóigévé vált a családban a következő mondat: „Papa! Te már megint a 18. században vagy!”

A történelemtudományok mellett élete másik meghatározó eleme a zene szeretete volt. Kiválóan játszott hegedűn.

Jómagam, 1956 és 1960 között gimnáziumi diákja voltam és osztályfőnökünk, történelem tanárunk volt. Igaz, már oly sok év után a vele kapcsolatos emlékeim kissé megkoptak, de mondhatom, hogy Kiss József is azok közé a karakteres tanárok közé tartozott, akik mégis egy életre szóló nyomot hagytak bennem. Nagy tudású, jól képzett tanárnak tartottuk. Nagyon közvetlen, jó megfigyelő emberként felmérte tanítványai képességét, és igyekezett pozitív irányba terelni azt. Iskolai szobája tele volt könyvekkel, ahová órái után visszavonult. Egy történelem óra után azt mondta nekem a folyosón, hogy „olvasson többet”. Ezt az intelmét akkor igazából megszívleltem. Ettől kezdve történelemtudásomat – a tankönyvi anyagon kívül – más könyvekből szerzett információval gyarapítottam, ami jeles vagy kitűnő eredményeket hoz-

zott számomra. De ismert az a latin mondás is, hogy non scolae, sed vitae discimus, (azaz, nem az iskolának, hanem az élet számára tanulunk) ami ugyanekkor tudatosult bennem. Így aztán gimis éveim után az olvasás, azáltal pedig az állandó tudásvágy egész életem meghatározója lett, amit a családi példa mellett, részben Kiss tanár úrnak is köszönhetek.

Boros Imre – volt tanítóképzős tanítványa néhány gondolata pedig a tanár úr végső búcsúján így hangzott: „Mint alig eszmélő kamaszoknak lett osztályfőnökünk 1953-ban a berényi képzőben. Szálfa természetével, egyéniségből sugárzó szeretetével rövidesen elnyerte szimpátiánkat, raszkodásunkat. Igényes, következetes, de tanítványaiért mindent megtevő tanárunk, osztályfőnökünk lett. Nemcsak a magyart, a történelmet tanította mesterfokon, hanem rendkívül tapintatosan az emberi kapcsolatok alapjait képző viselkedés kultúrát is. Féltő szeretete, gondoskodása végig kísérte tanítóképzős éveinket. Nem véletlen, hogy az osztály zöme a tanulmányok befejezése után is összetartott, ragaszkodott a hajdani közösséghez: ezt bizonyították a találkozók.”

Emlékét őrizze ez az összeállítás is és egyben tisztelgünk gazdag munkássága előtt, amivel- főleg a Hármas Kerületnek – a Jászságnak, Kunságnak és a Kiskunságnak egy jelentős történelmi hiányosságát pótolta. Köszönjük fáradságos munkáját!

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató

Források:

Boros Imre: In memoriam Kiss József. In: Jászsági Évkönyv, Jászberény 2001. 207.

Jászsági Évkönyv 2001, 209-211. oldal – a szerkesztőség közlése

Kalmár Krisztián: In memoriam Dr. Kiss József - Jászkürt Újság 2001. május

Kozák Péter: Pályakép – Dr. Kiss József. Névpont.hu 2015

Dr. Pethő László: Meghalt dr. Kiss József. In: Jászkunság, 47. évf., 2–4. sz., 2001. július–december

Az 1944-es felszabadító harcok polgári áldozatai Jászberényben (Emlékezés a 80 éve történt tragikus eseményekre)

III. rész

2023-as év június közepén vált ismertté a hír, hogy a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadisírgondozó és Hőskultusz Igazgatósága több mint száz második világháborús katonai sírját exhumálta a jászberényi temetőben. Egész pontosan százharmincegyet. A második világháborúban hősi halált halt magyar katonák földi maradványait tárták fel. Dicsőség háborús hőseinknek! Arról viszont talán kevesebb tanulmány látott napvilágot, hogy a kegyetlen felszabadító harcokban, Jászberényben és környékének tanyavilágában több mint száz ártatlan polgári személy esett áldozatul.

Sokan látták és emlékeznek Sára Sándor híres dokumentumfilmjére, amelynek a címe is sokatmondó: „A vád.” Az 1944-es év végén játszódó történetben egy alföldi tanyán megölnek egy nemi erőszakot elkövető szovjet katonát, amit brutális megtorlás követ. A film nagyon emlékeztet a jászberényi *Detki József hentesmester* történetére és a családjának tragikus kálváriájára. Bár a nagytekinélyű rendező – akinek erős kötődése volt Jászberényhez – annak idején nem erősítette meg a két történet közötti kapcsolatot. A film egy részét talán nem véletlenül forgatták Jászberényben. De erre a szomorú történetre később még visszatérünk.

Felszabadító harcok Jászberényben 1944. novemberében

Mikor értek a felszabadító Vörös Hadsereg egységei a Jászszág és Jászberény vidékére? 1944. november 1-jéig a szovjet hadparancs értelmében 7. gárdahadsereg 24. és 25. gárda lövészhadtestének volt a feladata, hogy elfoglalja a Jászberény-Hatvan vonalat. A szovjet csapatok elsőszámú célja a főváros pesti oldalának bekerítése és elfoglalása volt. Ez a harci feladat a M. Sz. Sumilov altábornagy vezette 7. gárdahadseregére várt. Ez a terv azonban időben jelentősen csúszott, mert a szembenálló német 4. SS páncélgránátos hadosztály nagy ellenállást fejtett ki Jászberény vé-

delmében. A német parancsnokság erősítésként oda vezényelte a 23. német páncélos hadosztályt is, így katonailag erős ellenállás alakult ki. Ennek az lett az egyenes következménye, hogy a szovjet ellentámadás jelentősen lelassult. A Jászberény környéki tanyavilág sok lakójának ez lett a tragédiája. Nagyon kemény harcok alakultak ki, amelyek jelentős polgári áldozatai voltak. E témát részletesen feldolgozó kutatók a tanulmányaikban még azt is fontosnak tartották kiemelni, hogy a jelentős esőzések következtében a terep erősen felázott, ezért a nehéz haditechnika szinte „beragadt” a sárba, így többnapos állóháború alakult ki. Az akkori időkben a világsajtó, és különösen az amerikai sajtó is nagy figyelemmel követte a harci cselekményeket. Nagyon sok hír foglalkozott a város körüli harcokkal. A Jászberény környéki 1944-es harcokról az akkori amerikai újságok közel 478 cikket, tudósítást jelentettek meg. Példaként csak egyet emeljük ki:

A németek veszítették Jászberényt a szovjet csapatok ellenében

- írta a *Wilmington News-Journal*
Wilmington, Ohio Wednesday,
1944. november 15.

Végül 1944. november 11-én a szovjet 7. gárdahadsereg erői erőteljes csapást mértek a szemben álló erőkre, szétzúzták a németek védelmét, és

megindultak Jászberény irányába. A város 1944. november 14-én szabadult fel. Erre a „felszabadulásra” egy neves Kossuth-díjas színész egyszer találóan azt mondta ez inkább „fel szabad dülés” volt. A megtörtént események ismeretében igazat kell adni a találó megállapításának. Akik a harcok még részletesebb leírására kíváncsiak további forrásokat találnak az Arcanum Digitális Tudománytárban.

Családi tragédiák a tanyavilágban

A novemberi események talán tapintatból, talán félelemtől telve elkerülték a történészek figyelmét. Ezeknek a fájdalmas és keservesen tragikus napok történéseinek a leírásáról kevés nyomát találjuk a könyvek és folyóiratok oldalain. A szovjet csapatok közeledtével kiürültek a település utcái, zárva maradtak az üzletek. Lányok és asszonyok menedékeket kerestek padlásokon, pincékben, kemencékben és az elszórt tanyákban. A rablásoknál és a fosztogatásoknál is súlyosabbak voltak a leányok és asszonyok sérelmére elkövetett nemi erőszakok. A szigorú erkölcsi normák szerint élő helyi lakosság sok hatásként élte meg ezt a brutalitást. A Jászberényben történt erőszakos cselekményekre ma sem szívesen emlékeznek az érintettek leszármazottai. „Az oroszok a nőket megerősztolták, vitték a kamrából a kenyeret, szalonnát, összeszedték a jószágokat. Aki ellenállt, jobb esetben megverték, de volt, akit agyonlőttek” – mesélte évekkel ezelőtt egy szomszéd település névtelenséget kérő lakója és számos esemény tanúja. A II. világháború időszakában a keleti fronton a barbarizmus és a könyörtelenség vált tömegessé. A front átvonulásakor óhatatlanul sok civil eset áldozatul a harci cselekményeknek. Bármennyire is fájdalmasok ezek a történetek, de idézzünk fel néhány tragikus eseményt.

Bojtos és Baranyi gyermekek tragédiája
A Neszűr tanya 1. szám alatti épü-

letbe egy becsapódó bomba 4 gyermeket ölt meg. A *bojtos gyermekek* tragédiája a háború borzalmára figyelmeztet bennünket. Margit 18 éves, Anna 13 éves, Károly 12 éves és

egy becsapódó aknaszilánk végzett Cseh István és feleségével a Fék utca 6. szám alatt. De említhetjük a *Lagzi Kovács házaspár* tragédiáját, akik idős korukban – 74 illetve 70 évesek

lálták el. Az idősebbik 18 éves lánnyal nem bírtak, és a mindössze tízéves hűgát akarták kihúzni az ágy alól. Amikor a férj és az idősebbik fiú a kislány védelmére kelt, az oroszok le akarták löni őket. Ám az apa az első világháborús hadifogsága alatt szerzett csekély orosz tudásával megértette, hogy veszélyben van az életük és ezt a fia tudtára adta. Az erős testalkatú hentesmester és fia megölte a két részeg erőszakoskodó orosz katonát.”

A tanulmány születésekor még nem voltak hozzáférhetők a szovjetek fogságába esett magyarok foglyakartonjai. Ma már tudjuk, hogy az apát Detki József hentesmestert elhurcolták, és 1944. december 15-én foksányi fogolytáborban meghalt. Halálra verték vagy halálra éhezteték ezt már sohasem tudjuk meg.

A család további tragédiája, hogy a szocializmusban Detkiné-től (az özvegytől) elkobozták a földjüket háborús bűn és néppellenesség vádjával. Miután fellebbeztek a megyei tanács igazgat adott nekik, és elutasította az elkobozást, de a helyi kommunisták kitartottak a szegycmentjes döntésük mellett. A tanulmányból azt is tudjuk, hogy „Detki Józsefné sohasem heverte ki szerettei elvesztését. Sohasem nyilvánították özvegygyé és így az őt megillető járadékot sem kapta meg. Testileg lelkileg tönkre menve 1963. szeptember 27-én formálisan, mint férjes asszony hunyt el. „

Jászberény városon belüli tragédiák

Mária 7 éves volt. Édesapjuk Bojtos József, édesanyjuk Szappanos Veronika volt. A tragédia 1944. november 14-én történt.

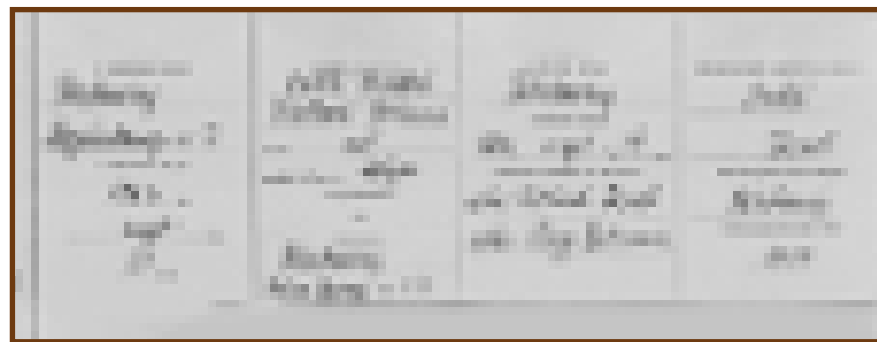
De ugyanezen a tragikus napon az Újerdő 314. számú tanyában Baranyi Rozália 21 éves, Baranyi János 8 éves és Baranyi Mária 4 éves fiatalok voltak az áldozatok. A haláluk oka a felrobbant gránát okozta elvérzés és gránátszilánkok okozta súlyos sérülések.

A „felszabadító” harcok tragikus polgári áldozatainak emlékére egy táblázatot állítottam össze, továbbá egy térképen bejelölve, hogy hol, mikor és hányan vesztették életüket. De azt kell mondani, hogy egy kicsit kitékintve Jászberény határán egy jászdózsai házaspár egyszerre három fiát veszítette el egy aknarobbanás következtében.

De nemcsak a város külterületén voltak polgári áldozatok, hanem a városba becsapódó bombák és gránátszilánkok is okoztak súlyos és halálos sérüléseket. *Szebeni Péter* és felesége, akik a Sármány utca 48-as házban laktak egy becsapódó bombaszilánk áldozatai lettek. Ugyanígy

voltak – otthon ülve egy becsapódó lövedék okozta halálukat.

Detki József hentesmester tragédiája
Ahogy a bevezetőben már említett-

Detki Józsefné halotti anyakönyve

tük ezt a szomorú történetet Cseh Géza levéltáros már feldolgozta és tanulmányának címe: „*Vae victis! Egy jászberényi család tragédiája 1944-ben.*” Néhány mondatot idézek Cseh Géza levéltáros e témában írt tanulmányából: „*Része szovjet katonák rátörték az ajtót a nyugovóra tért családra. Erőszakoskodni akartak Detkinével és lányával. Az asszony kimenekült a házból a katonák utána löttek, de nem ta-*

A következő táblázatban a 18 éven aluli polgári áldozatok neveit gyűjtöttem össze. A rendelkezésre álló adatok alapján az életkort, a halál okát, a foglalkozást és az elhalálozás napját is feltüntettem. Az adatok forrása: <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/masodik-vilaghaborus-jasz-nagykun-szolnok-megyei-veszteteglista>.

Megalkudtam a Szabadszálláson található Petrovics-féle portára, ahol Petőfi családja 23 esztendeig lakott. Célom, hogy a 6.000 darabos Petőfi – kultuszgyűjteményemet, sok évtizedes kutatói, kiállítói mivoltomat, e témában széleskörű ismeretségemet felhasználva megalapítsam a PETŐFI OTTHONA projektet, mellyel Szabadszállás végre felzárkózhat a költő emlékét méltán szolgáló helységek közé.

Így hetvenhét évesen nem könnyű, de reális, szép eredménnyel kecsegtető feladatot vállalok, hogy a költő viszszafeleljen a kiskunsági, szabadszállási otthonát az idő végezetéig. József Attila emléke is jelen lesz ebben az épületben.

Egyedül nehéz lesz mindezt végrehajtani. Kérem hát mindazokat, akik segíteni tudnának bármilyen formában, hogy Szabadszállás feliratkozzon a legfőbb irodalmi emlékhelyek élmezőnyébe, legyen társam ebben a vállalkásban.

Mi kiskunságiak, szabadszállásiak, Petőfi barátok szerte az országból most jóvá tehetjük ennek a szerencsétlen sorsú nemzeti hősünket ért bűnöket, méltatlanságokat.

Hogy hatalmas gyűjteményemből mennyit, és milyen formában tudok kiállítani, az a felépítendő épület méretétől és minőségétől függ. Anyagi erőm jelenleg csak egy szerényebb épületre elegendő.

Segítőim nevét a helyszínen aranybetűs márványtábla fogja megőrizni az idők végezetéig, a költő, illetve Szabadszállás hírnevének örökéletűsítéséért.

A gyűjtemény egy része megtekinthető a **Hévízi Múzeum honlapján**, vagy a helyszínen, a kiállításon.

Másik felső megtekinthető házamban, a **Felső-Kiskunsági Emlékek Háza** és **Petőfi-kultuszgyűjtemény kiállításán Kunszentmiklóson.**

Bővebb tájékoztatást adhatok:

Székely Gábor Attila

Kunszentmiklós

Sétáló u. 7.

Tel.: 20/248-0311; 76/550-264

A 18 éves és azon felüli polgári áldozatok

JÓZSEF NÁDORRA EMLÉKEZTEK A JÁSZKUN KAPITÁNYOK

A hagyományörző jász- és kunkapitányok 2025. március 7-én nagyszabású rendezvény keretében emlékeztek egykori nádorukra, József nádorra, aki 1776. március 9-én született Firenzében és 1847. január 13-án hunyt el Budán.

Habsburg József Antal János nádor Mária Terézia unokája. Édesapja II. Lipót császár, édesanyja, Bourbon Mária Lujza pármái hercegnő. József szülei hetedik gyermeke volt. Bátyja, I. Ferenc császár és magyar király 1795 júliusában nevezte ki Magyarország helytartójává. 1796. november 12-én Pozsonyban megtartott országgyűlésen a rendek nagy lelkesedéssel választották nádorrá.

József nádor arcképe,
Barabás Miklós festménye

„József nádor székhelyét a budai királyi palotában rendezte be. A magyar alkotmányos önállóságot tiszteletben tartó, magyar érzelmű nádor volt. Magatartása hozzájárult ahhoz, hogy Magyarország erején felül vett részt a francia háborúban. Az ország társadalmi viszonyait megismerve kormányzásában a hatékonyabb, engedékenyebb módszerek híve volt. Személyes ügyének tekintette Pest és Buda fejlesztését.”

Nádorként ő volt a jászok és a kunok grófja és bírja is, s e tisztségben ő nevezte ki a Jászkun Kerületek élére a nádori főkapitányokat.

József nádor nevéhez a Jászkun Hármas kerületben is számos – fejlődést előmozdító – kezdeményezés, támo-

gatás fűződik. Szorgalmazta a gazdálkodást elősegítő tagosítást, az új földosztályt. 1829-ben engedélyezte, a jászberényi, földszintes Jászkun kerületi székház egyemeletessé való átépítését, valamint az új városháza építését. Az általa kiadott rendeletekkel hozzájárult Jászberény városképének kialakításához, a halmazos települési formából adódó zegzugos utcák egy részének rendezéséhez, a város beépített területének megnagyobbításához és a fásítási programok megvalósításához. (Sugárné Konksek Aranka. Jász történelmi arcképcsarnok, Jászsági Füzetek 32. Jászberény, 2003)

József nádor 50 esztendőn keresztül volt a jászok és a kunok köztiszteletben álló, szeretett nádora, akinek emlékét a jászok és a kunok mai utódai is híven ápolják.

Őfelsége Habsburg Ildikó Katalin
királyi hercegnő
Fotó: M. F.

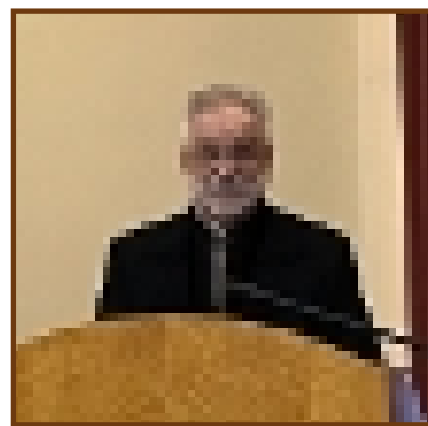
A József nádor emlékűnnepségnek a budapesti Magyar mezőgazdasági Múzeum adott helyet, s a rendezvény főszervezője Illéssy Ádám emeritus nagykunkapitány volt, akinek ősei közül öten is viselték a nagykunkapitányi tisztséget.

Az emlékűnnepségre népes közönség sereglett össze a Magyar Mezőgazdasági Múzeum dísztermében. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével őfelsége Habsburg Ildikó Katalin királyi hercegnő, József nádor Erzsébet leányának leszármazottja, Seremetyeff-Papp János gróf, a Habsburg

család nádori ágának magyarországi képviselője és felesége, Judit asszony, valamint Kairat Kambarov, a Kazah Köztársaság Magyarországi Nagykövetsége tanácsosa.

A vendégeket Illéssy Ádám emeritus nagykunkapitány, dr. Estók János, a Magyar mezőgazdasági Múzeum főigazgatója, Seremetyeff-Papp János gróf és Ván Jenő jászkun főkapitány köszöntötte.

József nádor életét és a Habsburg-ház magyar ágát dr. Nánay Mihály, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem tanárképzésért felelős rektora, a Rubicom Intézet tudományos főmunkatársa mutatta be, majd Illéssy Ádám emeritus nagykunkapitány a Jászkunok a mai köztudatban címmel tartott előadást. Ezt követően az ünnepség résztvevői megtekintették a „József nádor és az ország csinosítása” című időszaki kiállítást, amelyben dr. Estók János főigazgató tartott kuratori vezetéset.

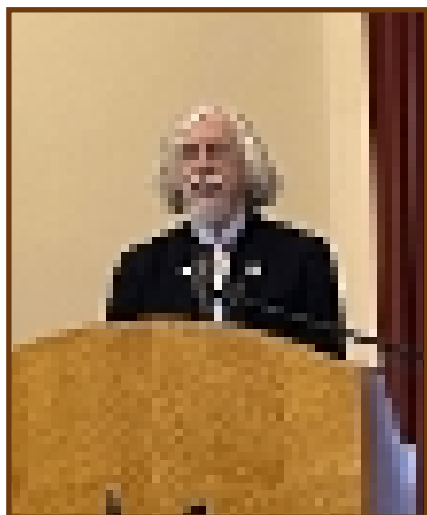

Illéssy Ádám emeritus nagykunkapi-
tány, az emlékűnnepség főszervezője
Fotó: Bathó Edit

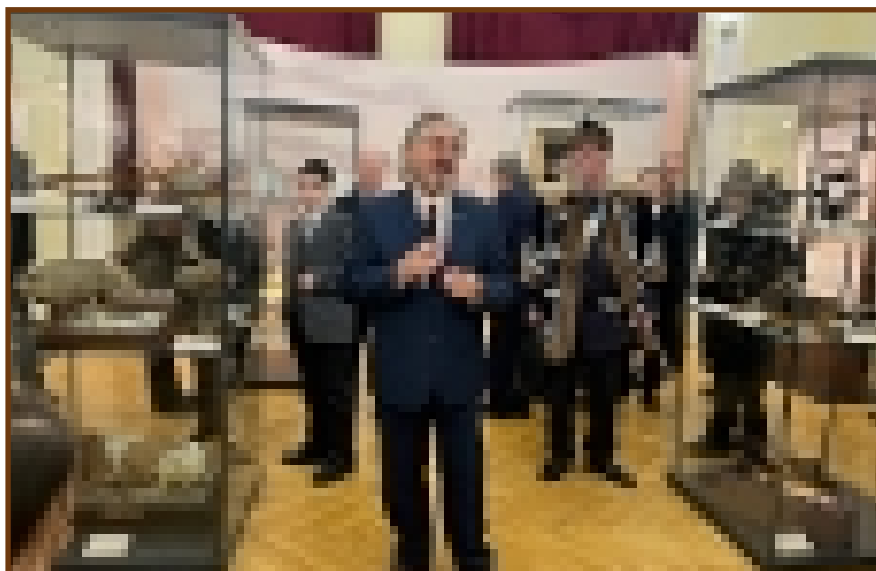
Az ünnepség közös ebédrel folytatódott, majd a jász- és kunkapitányok felkeresték József nádor sírját a Magyar Nemzeti Galéria épületében található nádori kriptában. A vendégeket dr. Vigh Annamária főigazgató-helyettes asszony köszöntötte, majd a kriptá megtekintése után a kapitányok elhelyezték az emlékezet és a tisztelet koszorúit József nádor szarkofágján.

Nagyon szép és emlékezetes napot töltöttünk március 7-én Budapesten, ahol a felidézett múlt sajátosan ötvöződött a jelenkori Jászkunság hagyományörzésével.

Dr. Bathó Edit etnográfus

Seremetyeff-Papp János gróf
Fotó: Bathó Edit

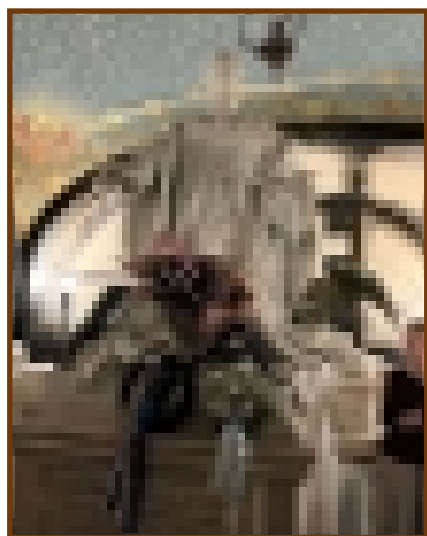
Dr. Estók János főigazgató tárlatvezetést tart
Fotó: Bathó Edit

Dr. Nánay Mihály történész
Fotó: Bathó Edit

Berki László, Kiss Gábor jászkapitányok és Ván Jenő jászkun főkapitány
Fotó: Bathó Edit

József nádor szarkofágja
Fotó: Bathó Edit

Csoportkép a múzeum lépcsőjén
Fotó: M. F.

ÉLETPÁLYÁK

Pesti Kálmán gépészmérnök (1947–2023)

1947. november 20-án született Jászberényben, a tőtevényi határrész 192. sz. tanyáján. Redemptus család sarja, ősei 1745-ben részt vettek Jászberény földmegváltásában. Családja 1720-ban már Jászberényben lakott. Tekintélyes középbirtokos családból származik. Édesapja Porteleken gazdálkodott és köztisztletnek örvendett gazdátársai körében. A mezőgazdaság 1959-es szocialista átszervezése után brigádvezető volt a porteleki Március 15. Tsz-ben. Később jó munkája eredményeként elnökhelyettesé, majd 1968-ban elnökké választotta a szövetkezet tagsága, s ezt a tisztséget 1976-ig töltötte be. 1976-ban a Március 15. Tsz. egyesült a jászberényi Kossuth Tsz.-szel. Kálmán bácsi az egyesült Tsz. elnökhelyettese lett, s ezt a tisztséget 1983-ban történt nyugdíjazásáig töltötte be. Három gyermeke született, akiknek szinte természetes volt, hogy a mezőgazdasági pályát válasszák.

Kálmán a család első gyermeke. A szülei időközben lakhelyet változtattak, átköltöztek a Jászberényből Farnosra vezető út másik oldalára, Portelekre, a 77. sz. tanyára.

Kálmán az általános iskolai tanulmányait előbb a rekettyési, majd a porteleki központi általános iskolában végezte. 1966-ban sikeres érettségi vizsgát tett a jászberényi Lehel Vezér Gimnázium és Ipari Szakközépiskolában. Tanulmányait Gödöllőn, az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Gépészmérnöki Karán folytatta, ahol okleveles mezőgazdasági gépészmérnökként végzett.

Friss diplomával a kezében a jászberényi Kossuth Tsz.-ben helyezkedett el, ahol 1972-ben létrehozták a gépesítési főágazatot, melynek vezetőjévé a nemrég végzett Pesti Kálmánt nevezték ki, s mint főmérnök tevékenykedett 25 éven keresztül, 2007-ben történt nyugdíjazásáig.

Fiatallal lendülettel vetette magát bele a munkába, időt és fáradságot nem kímélve dolgozott. Igen jelentős szerepe volt a szövetkezet műszaki ágazatának irányításában és fejlesztésében, a gépvásárlások, gépjáratások megszervezése, a húsüzem, a terményszárító, az új ser-

téstelep, magtárak, a géptelep szociális épülete, a tejüzem és az üzemi konyha megépítése az ő nevéhez is fűződik, hiszen ő irányította és szervezte ezeket a munkákat. Ezen létesítmények technikai berendezése is az ő munkájának az eredménye. A növénytermesztési ágazat biztonságos működésének, az öntözés technikai biztosítása ugyancsak az ő feladatkörébe tartozott. 1983-ban kapcsolták be Jászberényt az országos gázhálózatba. A Kossuth Tsz. az első lépésben kapott földgázt Jászberényben. Ezen munkák irányítása is Pesti Kálmán hatáskörébe tartozott.

Pesti Kálmán gépészmérnök

Mint főmérnöknek igen jelentős szerepe volt a szövetkezet vezetésében, s igen nagy felelősség hárult személyére. Felügyelete alá tartozott a gépesítés, a gépjáratás, az építőbrigád, s egy ideig a kereskedelmi ágazat irányítása is.

Pesti Kálmán a gimnáziumban az ipari szakközépiskolai tagozatra járt, 4+2-es oktatási formában tanultak, 4 nap elméleti, két nap gyakorlati oktatásban vettek részt. Ekkor még szabad szombat nem volt. Érettségi után egy évig katona volt, s utána következett az egyetem. Az egyetem elvégzése után megnősült, és Jászberényben telepedtek le. 1972. július 30-án volt az esküvőjük. Felesége pedagógus, nyugdíjazásáig a Székely Mihály Általános Iskolában tanított. Házasságukból két fiúgyermek született.

Égész életében egy munkahelye volt, a jászberényi Kossuth Tsz., majd a jogutód, Kossuth Rt. Munkáját igen lelkiismeretesen végezte, lehetetlent nem ismert, ezért kivívta munkatársai és vezetői tiszteletét. Munkatársai szerették és tisztelték.

Sokirányú elfoglaltsága mellett bekapcsolódott a város közéletébe is, édesapja nyomdokaiba lépett, aki 27 éven

keresztül képviselte a városi tanácsban a porteleki emberek érdekeit, előbb mint tanácsstag, majd hosszú ideig mint végrehajtó bizottsági tag.

Kálmán a rendszerváltás előtt két ciklusban volt tanácsstag, ebből a második ciklusban végrehajtó bizottsági tag is (1985-től 1990-ig). A rendszerváltás után három ciklusban képviselte lakóközössége érdekeit. Képviselőtagsági ideje alatt volt gazdasági bizottsági tag és mezőgazdasági bizottsági elnök is. Ebbéli tevékenységében jól tudta hasznosítani munkahelyi tapasztalatait és szaktudását. Amennyiben ideje engedte, igyekezett más területeken is az önkormányzat munkájában részt venni, segíteni. Fontos szerepe volt a testvérvárosi kapcsolatok kiépítésében. A cserelátogatások és a kulturális bemutatkozások mellett fontosnak tartotta a kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok kiépítését is.

Szívére volt lakóközössége és választókerülete szépítése és csinosítása. Arra törekedett, hogy környezetében kialakuljanak a városi életforma feltételei, az út-, a víz- és a szennyvízhálózat, a telefonhálózat és a gázvezeték kiépítése. Ebben elvülhetetlen érdemeket szerzett.

Városi képviselőtársai őszinte és tisztességes embernek ismerték. Józan megfontolású ember volt, akit nem ragadtak el az érzelmek, s ha kellett, hideg fejjel tudott dönteni – írta róla Szántai Tibor, egykori képviselőtársa.

Pesti Kálmán az önkormányzati munkája mellett a munkahelyén is igyekezett a tőle elvárhatóan megfelelni, sokat – sőt, nagyon sokat – és lelkiismeretesen dolgozott. Ha netán megbántották, nem volt haragtartó, érzelmeit igyekezett magába fojtani.

Hobbija a fényképezés, a kertészkedés, a fafaragás és az asztalosmunkák voltak, ez jelentette a kikapcsolódást számára. Nyugdíjba vonulása után erre több ideje jutott.

Élete vége felé betegeskedett, de „élete végéig segítette, támogatta szűkebb környezetét, a Pelyhesparton lakókat. Halálával egy jó embert veszítettünk el, *akire mindig emlékezni fogunk*” – e szavakkal búcsúzott tőle egykori képviselőtársa a Jászkiút Újság 2023. évi november 2-i számában.

Pesti Kálmán 2023. október 14-én fejezte be földi pályafutását.

Besenyi Vendel helytörténeti kutató

KÖNYVAJÁNLÓ

Dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna:
Jászági Arcélek – A helytörténet
tollforgatói

Újabb könyvvel gyarapodott a jászági honismeret irodalma. Dr. Suba Györgyné jóvoltából foghatjuk kezünkbe a tágabb közösségünk helytörténetíróiról, helyismereti kutatóiról szóló könyvet, mely bemutatja az elmúlt kétszáz év legfontosabb lokálpatriótáit, akik fontosnak tartották, hogy felkutassák, megírják szűkebb környezetük, településük, falujuk, városuk történetét, néprajzát, vagy egyéb jellemzőit.

A szerző, és egyben szerkesztő már több mint húsz könyvvel gazdagította a helyismeret irodalmát, melyek között település-, egyház- és kisebb civil közösségek története is megtalálható. E mellett számtalan cikk, hosszabb-rövidebb tanulmány is napvilágot látott tollából. Széles körű érdeklődéséből kifolyólag nagy alapos-sággal kutatta fel, gyűjtötte össze az eddig nem ismert, vagy feledésbe merült személyek életrajzát, munkásságát, bibliográfiáját. Munkáját jellemzi a források tisztelete, és a hitelesség. Hasonló könyv jelent már meg a Jászság egészére vonatkozóan. Sugárné Koncsek Aranka: *Jász történelmi arcképcsarnok* c. könyve elsősorban a jelesebb történelmi személyek életrajzát gyűjtötte össze, akik között helyismereti kutatók is vannak. Bár vannak közös pontok, de mégsem azonos a két munka.

Suba Györgyné műve ABC-rendben tartalmaz több, mint 140 szerzőt, kutatót. Mindenkinél egységesen szerkesztve megtalálhatók az illető születési adatai, tanulmányai, munkahelyei, társadalmi munkái, helytörténeti-honismereti-hagyományőrző tevékenysége, főbb írásai, esetleges kitüntetései-elismerései, elhalálozott személynél az erre vonatkozó adatok, élő személynél az elérhetőségei. Olvashatjuk azt is az életrajzok végén, hogy ki volt az adatközlő, vagy mi volt a forrás a szócikk megírásakor. Egy kivételével az illető portréja is fellelhető fekete-fehérben, de elfogadható minőségben. A kiadványnak érdekessége, hogy a kortárs kutatók saját életrajzi adataik, bibliográfiájuk

összeállításával segítették a szerkesztő munkáját. Meg kell említeni, hogy a könyvben szereplő lokálpatrióták túlnyomó többsége nem történész, hanem helytörténeti kutató, akik egyéb foglalkozásuk mellett településük iránti tiszteletből, szeretetből készítettek, vagy készítik el munkáikat. A kötetben helyet kaptak a honismereti tevékenységet folytató személyek is, pl. szakkörvezetők. Külön fejezetben találjuk azon a személyek

A könyv címlapja

felsorolását, akik ezen munkájukért jelentősebb kitüntetésben részesültek, „Jászságért Díjat”, vagy az egyes településeken helytörténeti tevékenységükért díszpolgári címet kaptak.

A gyűjtő munka 2017-ben indult el, amikor megalakult a Jász Helytörténeti Kör. A közösség honlapjára előbb a tagok életrajza, illetve kutatói tevékenységének ismertetése került föl, a későbbiekben pedig az elődök biográfiája és honismereti tevékenységének bemutatás készült el.

„A jászságra vonatkozó első történetírások a 18. századtól már megtalálhatók” – írja a szerkesztő bevezetőjében. Ezek között említi Bél Mátyás, Losontzi Hányoki István, Korabinszky János Mátyás, Vályi K. András, Horváth Péter, Palugyay Imre, és Gyárfás István munkáit, melyek még ma is jól használhatók a kutatói munka során. A helytörténeti kutatómunka szempontjából elévülhetetlen érdemeket szereztek a Jász Múzeum és a Tanítóképző Intézet igazgatói, munkatársai is.

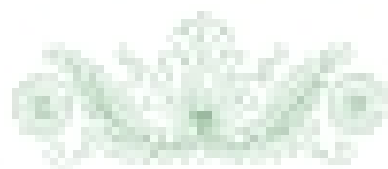
A műbe nem kerültek bele, és külön kutatás témáját kell képezze a néptánc, a népzene, a népi díszítőművészet területén tevékenykedő hagyományőr-zők. A szerkesztő úgy látta jónak, hogy ők külön kötetet érdemelnek.

Az alkotás nem jöhetett volna létre az előfizetők támogatása nélkül, akik Alattyaántól Budapesten át Vásárosnaményig fontosnak tartották a megjelentetését. A kötet kiemelkedő támogatói voltak: a Jászok Egyesülete, a „Jászságért” Alapítvány, a Jászapáti 2000 Mg. Zrt és Lukácsi László Imre. A könyv a Kapitális Nyomdában készült, kemény táblás kötésben, igényesen elkészített grafikával, egységes szerkesztéssel, elegáns és tartós kivitelben.

Bár egyesek megkérdőjelezik a nyomtatott anyagok szükségességét, a kiadvány mai világunkban mégis igen értékes munka. Az internet, a közösségi portálok és a felgyorsult kommunikáció nem tudják pótolni a nyomtatott és kézbe vezető műveket, és azokkal ellentétben biztosak lehetünk benne, hogy a könyv minden adata ellenőrzött, gondosan dokumentált forrásból származik, levéltári adatokon nyugszik. A kötetet haszonnal forgathatják nemcsak a történészek, vagy helytörténeti kutatók, hanem minden érdeklődő, ismerős és ismeretlenek is.

Dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna (szerk.): *Jászsági arcélek. A helytörténet tolforgatói*. Közreműködők: dr. Dobos László, Hortiné dr. Bathó Edit, fr. Varga Kamill OFM. Korrektor: Ivanics Gyözőné. Lektor: fr. Varga Kamill OFM. Kiadja a Jászapátiak Baráti Egyesülete és a Jász Helytörténeti Kör; felelős kiadó: Mihályi Mónika. A kiadás helye: Jászapáti-Jászberény; a kiadás éve: 2024.; terjedeleme 173 oldal. Kapitális Nyomdaipari Kft, Debrecen. Borító grafika: Terjéki Eszter. A könyv ára: 3000 Ft. Megvásárolható a Lára Könyvesboltban, 5100 Jászberény, Lehel vezér tér 14.

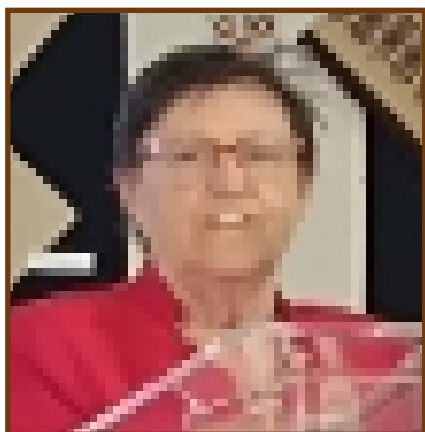
Fr. Varga Kamill OFM,
a Jász Helytörténeti Kör tagja, hely-
történeti kutató, ferences szerzetes

Tudományos konferencia Mezőtúron

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület és a Mezőtúri Közművelődési és Sport Közhasznú Nonprofit Kft. *Kulcs emberek – Innovatív emberek szerepe a közösségek fejlődésében* címmel tudományos konferenciát rendezett 2025. január 31-én Mezőtúron a Művelődési Központban.

A város nevében *Szűcs Dániel* polgármester köszöntötte a nagyszámú

Dr. Örsi Julianna
Fotó: Suba Bea

közönséget, majd megkezdődött az előadások sora.

Az első szekció levezető elnöke *Dr. habil. Örsi Julianna*, a JNSZ Megyei Tudományos Egyesület elnöke volt. Az előadásokat *Dr. Bagi Gábor* nyitotta meg, aki Sváb Gyula, Cibakháza jötevéjének életével és munkásságával is-

Dr. Bojtos Gábor
Fotó: Suba Bea

mertette meg az érdeklődő közönséget. *Béres Mária*, a tiszaföldvári Földrajzi

Múzeum igazgatója *Hunfalvi Pál* tiszaföldvári évtizedeit tárta a hallgatóság elé. *Dr. Oroszi Sándor* agrárközgazdász a száz éve született *Oroszi Sándor* kisgazda kisgazda rendszerváltásban betöltött szerepét mutatta be, *Sulák Péter Sándor* és *Éliás János* történészek pedig *Falussy Gusztáv* és *Ercsei*

Dr. Bathó Edit
Fotó: Suba Bea

Dániel mezőtúri lelkészek életével és működésével foglalkoztak.

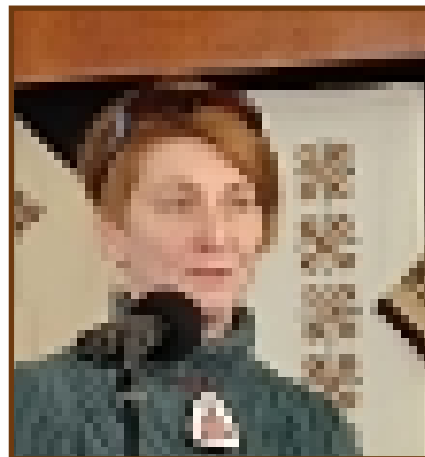
A második szekciót *Dr. Oroszi Sándor* agrárközgazdász vezette le, amelyben *Dr. Braun László* történész indította el az előadások sorát *Egán Ede*, a hegyvidéki akció vezetőjének bemutatásával. Őt *Dr. Örsi Julianna* követte, aki a nagykunsági népszerűsítő szakirodalom megteremtőit, *Györffy Istvánt* és *Szűcs Sándort* mutatta be. *Dr. Bojtos Gábor* főlevéltáros által *dr. Kun Ár-*

Dr. Major Gyöngyi
Fotó: Suba Bea

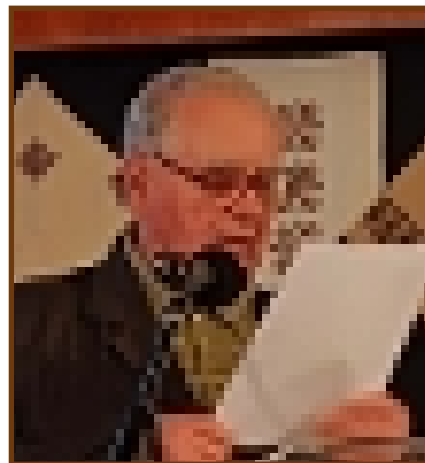
pád mezőtúri polgármester életútját, *dr. Papp István* főlevéltáros révén pedig a Nagy Imre kormányában működő túri öregdiák, *Gyenes Antal* munkásságát ismerhettük meg.

Ezután a közös ebéd következett. A jellegzetes helyi pásztor ételt, a *túri tologót* a *Mezőtúri Szépkorúak Hagyományörző Klubjának* tagjai készítették

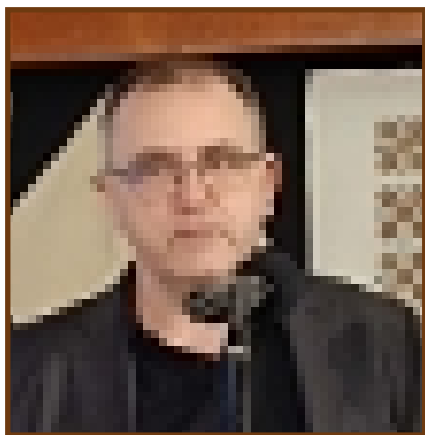
Bán Andrea
Fotó: Suba Bea

el a konferencia vendégei számára, akik jóízűen elfogyasztották az ízletes ételt. A délutáni program *Herczeg Zsolt* országgyűlési képviselő köszöntőjével kezdődött, majd újabb előadásokkal folytatódott. A délutáni program moderátora *Dr. Bathó Edit* etnográfus volt. Elsőként *Dr. Major Gyöngyi* közgazdász révén ismerhettük meg *Vankó-Basa Lenke* főnix-sorsát. *Bán Andrea* etnográfus az 50 éves *Túrkevei Népi Díszítőművészeti Szakkör* alapítója,

Rideg István
Fotó: Suba Bea

Szadvári Andrásné, Rideg István irodalomtörténész pedig a *Nagykunság* költője, *Körmendi Lajos* munkásságáról szólt. A délutáni előadások sorát *Pusztai Zsolt* múzeumigazgató zárta, aki a neves fazekasmester, *Badár Balázs* Mezőtúr polgárosodására gyakorolt hatását mutatta be.

Puszta Zsolt múzeumigazgató
Fotó: Suba Bea

Nagyszerű napot töltöttünk el Mezőtúron, ahol a kitűnő előadások mellett igazán szívélyes fogadtatásban és vendéglátásban volt részünk. Köszönjük a munkájukat!

Iris

VISSZATEKINTŐ Jászságért Díjasok találkozója

A Jászságért Díjasok találkozója 2024-ben is december 28-án, Aprószentek napján került sor a Jász Múzeum könyvtárában dr. Körei-Nagy Katalin és dr. Körei-Nagy József szervezésében. A rendezvényt dr. Dobos László, a Jászok Egyesületének elnöke nyitotta meg. Hangsúlyozta a találkozó fontosságát, melynek keretei között a résztvevők megoszthatják egymással az elmúlt év értékteremtő eredményeit, valamint a körvonalazódó terveiket. Tájékoztatót arról, hogy „A Jászságért” Alapítvány a Jászságért Díjjal együtt járó pénzösszeget megduplázva kétmillió forintba emelte fel, a Jászsági Civil Vándordíjjal elnyerhető összeg pedig 2025. évben ötszázezer forint. A Jász Múzeum nevében Gulyás András Zoltán igazgató üdvözölte a Jászság Nobel-díjasait.

A találkozóra apró ajándékokkal, kiadványokkal, csemegével érkeztek a résztvevők. Bugyi László „Guriga” a Jászok Egyesületének támogatásával megvalósult, saját fotóiból szerkesztett naptárral kedveskedett, a szervező Körei-Nagy házaspárnak, valamint a Jászok Egyesületének közös ajándéka a jászsószentgyörgyi Zsigri Lászlóné által perkelttortából formázott Lehel-kürt volt.

Hagyományos meghitt eseményként Dr. Körei-Nagy József az Aprószentek napján szokásban volt vesszőzést felelevenítve, egészséget kívánt mindenkinek az elkövetkező esztendőre.

Szüle Katalin, jászakiséri honismereti hagyományörző a találkozó ünnepélyes keretei között adta át dr. Körei-Nagy Katalinnak a Honismereti Szövetség honismereti mozgalomban végzett munkáját elismerő emléklapját.

A Jászságért Díjasok ez alkalommal is tartalmas esztendőről számoltak be.

Kladiva Imre atya megemlékezett Krisztus születéséről, továbbá Csepelényi György Pálos-rendi pap boldoggá avatásának kezdeményezése kapcsán ismertette a boldoggá avatás hosszadalmas folyamatát.

Tóth Tibor jászfényszaru helytörténész a szervezők munkáját egy megjelenés előtt álló éremmel köszönte meg, melynek egyik oldalán a Szabad Jászok, a másik oldalán a 18 jász település címe került ábrázolásra. Beszámolt a FÉBE elmúlt évi munkájáról. A teljesség igénye nélkül a város díszpolgára, dr. Lakatos Béla főorvos tiszteletére emléktáblát avattak, sírokat újítottak fel, Kiss József helytörténeti kutató születésének 100. évfordulójáról konferenciával, emlékbélyeg és plakett kiadásával emlékeztek meg. Jászfényszaru kül- és belterületeinek földrajzi neveit tartalmazó művét digitalizálva és papíralapon is megjelentették. Kuriózumként egyedi ötletet valósítottak meg a „Fényes Város jászfényszaru helytörténeti társasjáték” kiadásával, mely a település épített, kulturális és természeti értékeit, jeles személyeit és eseményeit mutatja be a játszva tanításra törekedve.

Dávid Sándor fadaragó népi iparművész, Jászszentandrás emeritus jászkapitánya arról számolt be, hogy a Jászkun Kapitányok Tanácsa, a Jászok Egyesülete és Orczy Péter anyagi támogatásával báró Orczy István jászkun főkapitány emlékére emlékoszlopot készített, mely Tarnaörsön került felállításra, továbbá a berekfürdői Redemptio Emlékpark jászkun emlékoszlopát is alkalma volt elkészíteni.

Dr. Körei-Nagy Katalin mint a Jászsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület vezetőségi tagja az egyesület munkájából kiemelte a Jászok Egyesületével partnerségben megrendezett „Jászok egymás között” vetélkedőt, mely valamennyi jász település részvételével, a Jászok Egyesületnek, a jász települések és a helyi gazdák

anyagi hozzájárulásával valósult meg. Prof. Dr. Barna Gábor egyetemi tanár a kunszentmártoni „Köttön Vezér” Honismereti, Hagyományörző és Városvédő Egyesület tevékenységéből a kommunista diktatúra áldozatairól, valamint a Holokauszt 80. évfordulójáról való méltó megemlékezést emelte ki. Állandó- és vándorkiállítás szerveztek, melyekhez kiállításvezetőt is készítettek. Felelevenítették március 14-én a nemzeti társas vacsora hagyományát, megrendezték a Szent Márton-napi libavacsorát, melyhez az időjárás jóslás hagyományának megőrzését is társították. A liba mellcsontját rajzban örökítették meg. Az évenkénti rajzok érdekes adalékul szolgálhatnak a prognózishoz.

Hortiné dr. Bathó Edit nyugalmazott múzeumigazgató a Jász Múzeumért Alapítvány tevékenységéről számolt be. Megemlékezett arról, hogy a Redemptio honismereti lap 31. éve jelenik meg. Öröndetes, hogy szerkesztéskor a bőség zavarával szembesülnek a gazdagon érkező kiváló tudósításoknak, tanulmányoknak köszönhetően. A Jász Múzeum 150 éves évfordulója után újabb jubileumi év előtt állunk, hiszen 280. éves a Jászkun Redemptio. Dr. Suba Györgyné népművelő a hét éve alakult Jász Helytörténeti Kör kiemelkedő eredményének tartja a sikeres könyvkiadásokat, amelyeknek fontos alapját képezi a stabil előfizetői hálózat. Ráirányította a figyelmet arra, hogy az arra méltó személyek esetén éljünk a díjazásra való előterjesztés lehetőségével, ezzel is megbecsülve mások értékes munkáját.

Papp Izabella nyugalmazott levéltárostól megtudhatóan Jászboldogházán az aktívan működő civil szervezetek két új taggal, az Olvasókörrrel és a Kertbarátok Körével gyarapodtak. Megjelent a Boldogházai Emlékkönyve második kötete életrajzokkal, történetekkel, gazdag fotóanyaggal. A Boldogházi Hírek pedig betöltötte 25. évét.

Mozsár Lászlóné polgármester megosztotta a jelenlévőkkel, hogy Jászágo egyik kiemelt feladata az iskola 100 éves fennállásának méltó megünneplése lesz. Szüle Katalin arról tudósított, hogy Jászkisérien a Helytörténeti Gyűjteményt eredményesen működteti az iskola, a régi tárgyak ez által továbbélnek.

A családi rendezvény közös ebéddel zárult a jövő évi találkozás reményében.

KNK

55 éves a jászakiséri Csete Balázs Honismereti Szakkör

Az 1960-as évek elején országosan kibontakozó honismereti mozgalomhoz a Jászság elsőként csatlakozott, s ennek eredményeként egymás után jöttek létre a honismereti szakkörök: 1963-ban Jászkármán, Jászágon és Jászárokszálláson alakult csoport. A szakköralapítás második hulláma az 1970-es évekre datálható, amikor 1970-ben Jászkisén, 1976-ban pedig Jászapátin és Jászfényszaruon jött létre lelkes közösség azzal a céllal, hogy a múltbéli emlékeket és a régi szokásokat összegyűjtsék, s az utókor számára megőrizték. 1984-ben alakult meg a Dósai Szakkör, 2012-ben pedig a Jászság szakköreinek közül az elmúlt évek alatt néhány megszűnt, de Jászkármán, Jászkisén, Jászapátin, Jászdózsán és Jászság szentgyörgyön napjainkban is igen eredményesen működik. Az elmúlt években Jászság és Jászfényszaru ismét bekapcsolódott a honismereti munkába, de nem szakköri formában, hanem az elszármazott jászok aktívan működő közösségével (ÁBK, FÉBE).

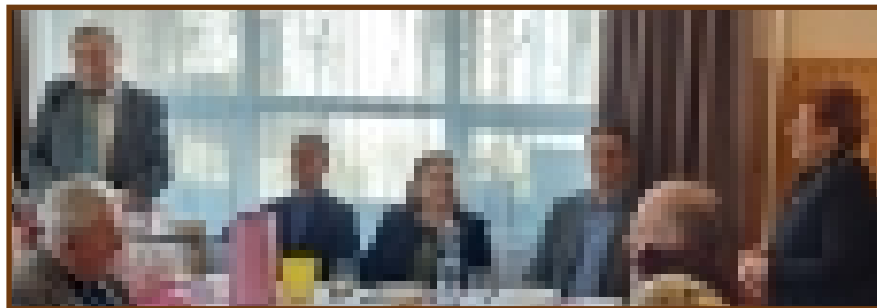
A Jászság második legrégebbi honismereti szakköre a jászakiséri, amely 1970. március 15-én, Csete Balázs születésnapján alakult meg, így egyértelmű volt a neves tudós nevét vették fel. A szakkör alapító vezetője Győri János, aki egykor munkatársa volt Csete Balásznak.

A jászakiséri szakkör főként termelőszövetkezeti dolgozókból és nyugdíjasokból alakult, akik azonnal megszervezték a módszeres gyűjtést, amely kezdetben az egyes foglalkozási ágak (állattartás, dohánytermesztés) tárgyi emlékeinek felkutatására irányult. Később azonban sorra kerültek az egykori paraszti háztartás berendezései, gazdasági eszközei, a hagyományos paraszti viselet darabjai, sőt a ládafiában őrzött kéziratos emlékek is. Majd a tárgyi gyűjtés mellett hozzákezdtek a szokásvilág felgyűjtéséhez is (cefrevágás, farsangi, húsvéti szokások, aratás, lakodalom, disznótor, népi gyermekjátékok stb.) A gyűjtött anyagból készült

pályamunkákkal (egyéni és csoportosan) rendszeresen szerepeltek a megyei és az országos pályázatokon, számos díjat és elismerést elnyerve. A tárgyi anyag első kiállítászerű bemutatására 1975-ben a művelődési házban került sor, majd 1981-ben megkapták a községi tanácstól Szabó Kálmán egykori módos gazda házát, amelyet felújítottak, és helytörténeti gyűjteménynek, illetve tájháznak rendeztek be. Így a IX. Országos Honismereti Akadémia Jászkisérre ér-

ig a szakkör tagjai végezték. Az elmúlt években a gyűjtemény a Csete Balázs Általános Iskola kezelésébe került, s a szakmai munkát és a múzeumpedagógiai foglalkozásokat Molnár Melinda etnográfus, múzeumpedagógus irányítja nagy szakértelemmel.

A Csete Balázs Honismereti Szakkör lelkes lokálpatriotizmusa, s munkálkodása a múlt értékeinek összegyűjtése és megőrzése érdekében kezdettől fogva figyelemre méltó.

Benedek József, Vajas György,
Dr. Bathó Edit, Gulyás András Zoltán

Fotó: Nagypál Zoltán

kező résztvevői már megtekinthették a község paraszti kultúrájának tárgyi emlékeit.

Később a portán álló cselédlakások is kiürültek, s bemutatóhellyé váltak. A hitelesen felújított jász portát 1995-ben adták át a nagyközönségnek, rajta disznóóllal, galambdúccal, borházzal, kovácsműhellyel, szabadtéri kemencével, gémeskúttal és kocsiszínnel. Mellette mintegy 600 m²-es emlékparkot alakítottak ki, ahol kirakták a Trianon előtti Magyarország térképét is, kopjafákat helyeztek el a hét magyar törzs, a honfoglalás és a jászok letelepedését engedélyező IV. Béla király emlékére. A névadó Csete Balázs sokat foglalkozott a gyermekek életével, e témakörben több munkája is megjelent. Ennek szellemében a szakkör, Győri Jánosné népművelő vezetésével marandót alkotott. 1978 óta tartanak nagysikerű játszóházas foglalkozásokat, amelyek szervezését később Szüle Katalin, a szakkör egyik oszlopos tagja vette át. 1989-ben rendezték meg először az Apáról Fiúra elnevezésű hagyományörző bemutatót, amely azóta is nagy sikerrel zajlik.

Győri János halála után, 2001-ben Benedek József vette át a szakkör vezetését, aki nagy lelkesedéssel és kitartással irányítja a közösség munkáját. A helytörténeti gyűjtemény és a tájház gondozását, működtetését hosszú ide-

A jászakiséri Csete Balázs Honismereti Szakkör 2025. március 8-án egy szép ünnepség keretében emlékezett meg fennállásának 55 éves évfordulójáról. A jubileumi rendezvényen részt vett Vajas György Jászkisér Város polgármestere, Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum nyugalmazott igazgatója, a Honismereti Szövetség alelnöke, Gulyás András Zoltán, a Jász Múzeum jelenlegi igazgatója, dr. Gecse Annabella, a szolnoki Damjanich János Múzeum osztályvezetője, dr. Nagy Molnár Miklós, a karcagi Györffy István Nagykun Múzeum igazgatója, Földi Ferenc, a Csete Balázs Általános Iskola igazgatója, Cseh Gáborné és Tóth László igazgatóhelyettesek, és tiszteletüket tették a Kocséri Népkör, valamint a Jászság honismereti szakköreinek delegációi is. Az ünnepség a Himnusszal és Vajas György polgármester köszöntőjével vette kezdetét. Ezt követően Nagypál Zoltán Reményik Sándor Amit az élettől akarok című versét tolmácsolta a vendégeknek. Őt Hortiné dr. Bathó Edit és Gulyás András Zoltán múzeumigazgatók követték, akik vetített képes előadással mutatták be a 150 éves Jász Múzeum múltját, jelenét és jövőjét. Őket Benedek József szakkörvezető követte, aki felidézte a Csete Balázs Szakkör alapításának körülményeit, és az eltelt 55 év alatt végzett munkáját, majd Szakálné Torma Eszter ny. könyv-

táros Wass Albert Mikor a bujdosó az Istennel beszél című verséből adott elő egy részletet.

Ezután megkezdődött a köszöntések sora. Az intézmények képviselői és a baráti honismereti szakkörök vezetői szívélyes szavakkal mondtak köszönetet az 55 éves elkötelezett honismereti munkáért, és jókívánságaikat fejezték ki az elkövetkező évekre.

A Szózat eléneklését követően közös ebéddel és baráti beszélgetéssel zárult a jubileumi ünnepség.

Iris

Fülöpszállás református temploma a megyei értéktár tagja lett

„A Bács-Kiskun Vármegyei Értéktár Bizottság 61/2023. (XI. 27.) számú határozatával Fülöpszállás református temploma megnevezésű nemzeti értéket Épített környezet szakterület szerinti kategóriában a Bács-Kiskun Vármegyei Értéktárba felvette”

A fülöpszállási református templom

E száraznak tűnő hivatalos szöveg áll azon az oklevélen, amelyet Gubacsi Gyula Fülöpszállás polgármestere és Varga Istvánné Fajsi Mária javaslattevő 2024. szeptember 12-én a Bács-Kiskun Vármegyei Megyeháza dísztermében az „Értékszongás” címmel tartott konferencián átvehetett. Az ünnepi hangulatban zajló konferencia egyetlen napirendje a megyei értéktárba újonnan felvett értékek bemutatása, és az ezt tanúsító oklevelek átadása volt

az érintett települések képviselőinek. Nagy örömet jelentett községünk nemcsak református, de valamennyi hívő és nem hívő lakójának, hogy a település központjában álló gyönyörű templomunk méltó elismerést kapott. Mint Magyar Csanád, akkori református lelkész támogató nyilatkozatában írta: „... nem csupán a jelenleg itt élők szívének közepe, hanem múltunk és jelenünk meghatározója is...felszentelése óta sok vihart megélt, túlélte két háború pusztításait és ma is büszkén áll Fülöpszállás központjában hirdette Isten dicsőségét.”

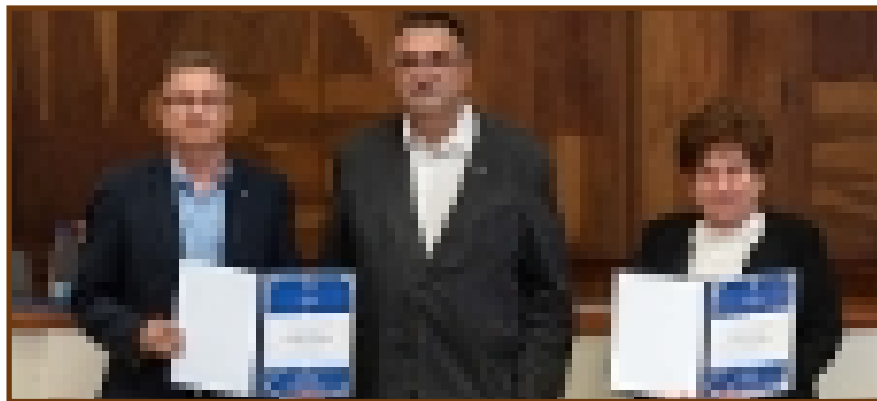
Fülöpszállás és református egyháza a legősibb kun települések és református egyházközségek közé tartozik. A legrégebbi időpont 1563, amikor községünket megemlíti a Solti Seniorátusban Filepszállás néven. Ezután majdnem száz évig nem találunk írásos emléket egyházunkról. Az írott források mintegy évszázados hiányának oka elsősorban a török megszállásban keresendő. 1652. március 13-án kelt a Kecs-kemét-Pilis-Solt-Kevei Seniorátusok névjegyzéke, ahol a Kevei Seniorátusban Philipszállásról Stefanus Kálmánczy (vagy Kálmáncsehy) neve szerepel. Az egyházi jegyzőkönyvben olvasható, hogy „...a Rákóczi –féle fölkeléskor az egyház szétszórattott, ...s a templom fölétett”. Ebből tudjuk, hogy volt a településnek már temploma, de erről semmilyen dokumentum nem ismert.

A község hét és fél évig volt szétszóródva. 1713-ban tértek vissza tűzhelyeikhez a lakosok, a Német Lovagrend összeírása szerint 67 lélek. 1717-ben újra felépítették templomukat. Ez a templom még fából készült, melyhez a fát a kalocsai érsekség őrjei erdejében vágta Fülöpszállás népe.

1741-ben a fatemplom megrongálódott. Kijavították és újrafestették. 1743-ban

a község előjárói Dallos István lelkész tudta nélkül elhatározták, hogy a nyugati részen a templom folytatásában kőtornyot emelnek. Felsőbb engedély nélkül hozzá is fogtak az építkezéshez. Már hét öl magas volt a fal, amikor az anyag alkalmatlansága, s a kőművesek járatlansága miatt összeomlott, és a templom nyugati részét is – ahol azal össze volt kötve – lerombolta. Ettől az omlástól a templom fundamentuma (alapja) – amely már azelőtt is gyenge volt – megrongálódott. Szilárd talapzat készítése, s fölé új falak emelése vált szükségessé. Ezért az uralkodóhoz, Mária Teréziához fordultak engedélykéréssel. 1749. július 14-én kedvező válasz adatott, amennyiben a királynő „tekintettel egyfelől arra, hogy azon a vidéken nagy hiány van fában, s annál fogva a messze távolról szállítás folytán költséges volna az abból való építkezés, másfelől pedig a vályogból erősebben és tartósabban lehet építeni, mint fából: megengedte a vályogból való építkezést”. Mely szerint „a föld színe fölé két lábnyira magasított kő alapra vályogból a régi mennyezet és tetőzet alatt” felépült az új templom 1750. április 15-re. 1756-ban a régi fa harangtartó helyett hat ölnyi magas falazatú és órával ellátott kőtorny építésére kértek engedélyt. Hosszú, ismét évekig tartó utánjárással 1760. szeptember 18-án végre az uralkodói engedély alapján elkezdődhetett a kőtorny építése, amely 1761. augusztus 13-ra készült el. A kőtornyhoz a kőtemplom Tóth Ferenc lelkész idejében épült fel, és 1797. november 1-jén szentelték fel.

A 2000 férőhelyes templom késő barokk, ún. copfstílusban épült, alapterülete 442 m². A templom vége apszisszerűen, félkörívben végződik. Külső falát eredetileg kétszínűre festették. Alapszíne sötétebb sárga volt, világosabb sár-

Gubacsi Gyula polgármester, Mák Kornél, a BKKVM-i közgyűlés alelnöke, Varga Istvánné történelemtanár, előterjesztő

Fotó: Varga István

ga mezőkkel. Napjainkban fehérszínű, ugyan úgy, mint a belső falak. A hajó két végében két karzat van. A keleti karzat alatt, a falba építve Kecskeméti Pál püspök síremléke látható. (Ő Fülöpszállás lelkésze is volt, sírkövét a régi temető felszámolásakor találták meg és kegyeletből helyezték el a templomban.) Mennyezete boltíves, stukkódíszítéssel látták el. A boltíveket belső oszloppillérek tartják. A virágos boltívdíszítés szimbólum: a lányok felé mutatott remény és szeretet jelképe. A középső boltív közepén lévő apró lyuk a keskeny utat jelzi, amit oly nehéz megtalálni Istenhez, és oly könnyű mindenfelé elköszálni. A szószerk az egyik pillérhez csatlakozik, kör alakú, gazdag virágdíszítéssel. Koronája vakolat architektúra: a nyitott biblia és a zászlós bárny jelzi, hogy Isten ígéjének a szíveden kell nyugodnia. Körben a falakon szimbólumok sorakoznak. A címeres babérlevél a győztesek koronájának jele. Másik szimbólum a kehely, amely az Úrvacsorára emlékeztet, hogy Jézus Krisztus az életét adta értünk, helyettünk, és erre emlékezhetünk a szentségben. Az alabástromtartó jelentése: mindenünk feláldozása Istenért. A lángoló főnixmadár a Krisztusban való feltámadást jelenti. A templom közepén áll az Űrasztala. Mellette van a baptisztérium (keresztelőkút) amely nagyon régi, még 1745-ből való. A Mózes pad nyitott, faragott tölgyfából készült, ugyanígy a papné padja és a templomszolgáé is. A templommal egyidősek a padok, szintén faragott tölgyfából. Hullámos karfájuk jelképezi életünk hullámain, viharait, amik között biztosan tart minket Isten. A keleti karzatra 1827-ben „két manuálos, rüch pozitív, 20 változatú” orgonát építtettek. Készítője Tormási Martz Henrik volt. A templomot 1958-ban műemléki védelembe vették. Jelenleg régészeti és műemléki védelem alatt áll.

Varga Istvánné helytörténeti kutató

A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelentető források listája:

Bárh János: Vallomások Fülöpszállás hajdani templomáról. In: Dankó Imre (szerk.) Múzeumi Kurír, Debrecen, 1984. 45. sz. 43–47.

Fülöpszállási református szent eklézsia presbitériumának Protocolluma, 1796

Fülöpszállás község honlapja

Magyarország Műemlékei (szerk. Genthon István), Budapest, 1951

Varga Istvánné Fajsi Mária: Mozaikok Fülöpszállás történetéből a II. világháborúig, 2015

VISSZATEKINTŐ Nagykunsági hímezések Knjazevac-ban

A törökszentmiklósi Kézműves Örökség Egyesület (KÖE) Kunhímző Közössége (KÖE KK) meghívást kapott Szerbiába, Knjazevac-ba az „Удружење за неговање традиције Извор”- „Tradicijom u Evropu” magyarul „Hagyománnyal Európába” nevű rendezvényre, az „Извор” Књажевац - Izvor (Forrás) Egyesület 20. évfordulós ünnepségére. Az egyesületünket Monoki Annamária (Kisújszállás), Szentpéteriné Lévai Mária (Kunhegyes), Major Márta (Szerbia, Bácsfeketehegy) és jómagam, Bán Andrea (Törökszentmiklós) képviseltük.

A rendezvény a knjazevaci Művelődési központ több helyszínén, különféle programokkal várta az odalátogató érdeklődőket 2024. december 1-jén és 2-án. A szervező IZVOR egyesület meghívására Szerbia területéről számtalan, népi kultúrával és hagyományokkal foglalkozó civil szervezet és egyén jött el, hozta bemutatni kézműves alkotásait, többnyire hímezéseit, viseleteit, szötteit, termékeit. A szerb hagyományos és kulturális örökség részét képező díszített kenyér valamint gasztrokulturális látni- és kóstolni valók is várták az odalátogató érdeklődő közönséget a két nap alatt. A barátság jeleként mi is törhettünk az erre a célra kemenében süített és a vendégeknek végig kínált szerb díszített *fehér kenyérből*, a *pogača*-ból. Az ünnepi eledelt, a szerb *pogača*-t vendégek fogadására sóval szolgálgatják fel, és a készítője a saját ízlése szerint díszít szintén a „szerb kenyér” tésztájából. Gyermekek születésénél is sütik, és vöröshagymával, túróval, valamint sült csirkével fogyasztják.

A rendezvény keretein belül két pályázati felhívás, a „Hímzett Díszítőrköző Mustra” és a „Díszített *pogača*” eredményhirdetése és kiállítás megnyitója is látható volt, amelyen mi mint Magyarországról meghívott vendégek vettünk részt. A köszöntő beszédemet követően Szentpéteriné Lévai Mária, KÖE tag, a kunhegyesi Ilosvai Varga István Művelődési Központ igazgatónője, citera oktató egy rövid nagykunsági népdalcsoportot játszott el hangszerén. Igazán érdekességek számított,

hisz a helyiek nem csak látni, de hallani sem hallottak még citerát élőben.

A rendezvényt ölelő kézimunka kiállításra vittünk kunhímes csupokat, kunhímes és nagykunsági szűcsímzéssel díszített textileket, dekorációs és használati tárgyakat, ékszereket. Az előbbieken említett Díszítőrköző „mustra” –ra készített hímezések közül kettőt különdíjjal jutalmaztak. Gratulálunk Sipos Sándorné kunmadarasi és Szentpéteriné Lévai Mária kunhegyesi KÖE tagnak az elismerő oklevelekhez. A helyi hímező ornamentikával készített, Cica Mihajlovic, az Izvor Egyesület elnöke által megálmódott és a tagok által életre keltett kollekció mellett, egy rövid divatbemutató keretein belül Tankó Judit Munkácsy és Kis Jankó Bori Díjas divattervező és a KÖE KK 40 darabot számláló Kunhímes Kollekciónak pár darabja is bemutatásra került. Nagy sikere volt a bemutatott ruháinknak. A hideg, téli hónapok időjárását szem előtt tartva, javarészt kisbundákat, mellényeket, vastagabb alkalmi ruhákat vittünk magunkkal. A knjazevaci hímezés és a nagykunsági szőrhímezés ornamentikáinak különbözősége jól kiegészítették egymást a bemutató színterén.

Izgalmas, felemelő és érdekes volt részt venni egy más ország, más kultúráját, szokásait bemutató rendezvényen. Telis-tele vagyunk jobbnál jobb, szebbnél szebb élményekkel, és tapasztalásokkal, hogy mások miként és hogy viszonyulnak saját kultúrájukhoz. Hogy élük meg azt a mindennapjaik részeként, és adják tovább örökül a felnövekvő, következő generációnak, hogy válik az ott élő knjazevaci emberek identitásuk részévé.

Jó volt látni, átélni. Szép volt a rendezvény, gyönyörű a város, kedvesek az emberek... Hazautazásunk előtt egy rövid városnézést téve, történelmi áttekintést kaptunk vendéglátóink városának múltjából. Az ifjú idegenvezetőink helyi középiskolás diákok voltak. Köszönünk mindent. Köszönjük a meghívást Cica Mihajlovic-nak és az IZVOR Egyesületnek.

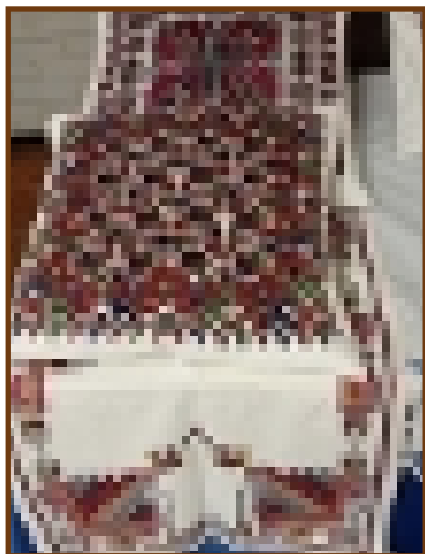
A szerzett élményeken túl a jövőbe mutató új ismeretségek pedig gazdagítanak minket, és megerősítenek a munkánk és feladatunk (hitvallásunk) folytatásában.

Már várom/várjuk a következő közös „alkalmat”!

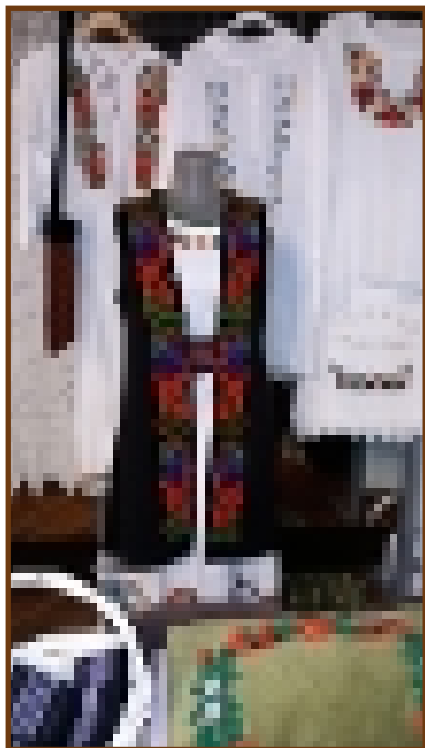
Bán Andrea etnográfus, KÖE elnök

Díszített szerb kenyér - (pogaca)
Fotó: Bán Andrea

Szerb hímzések a kiállításból
Fotó: Bán Andrea

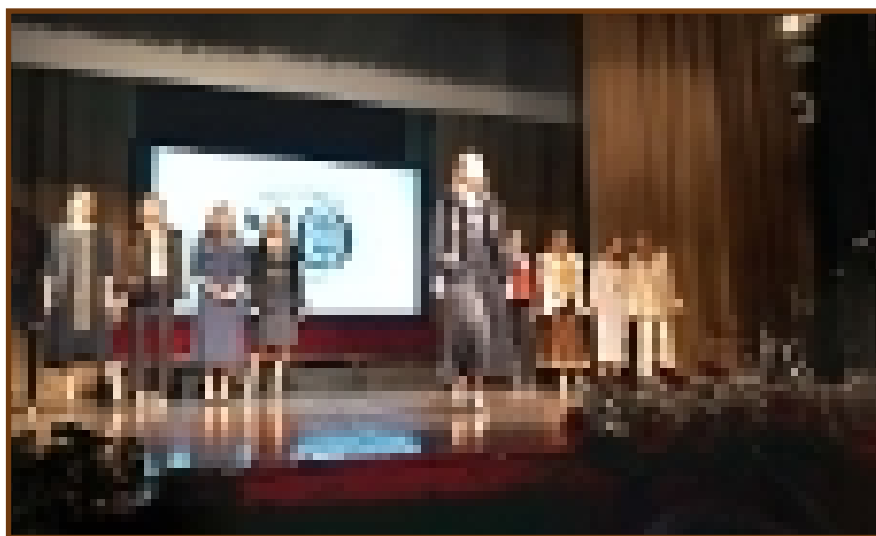
Szerb hímzések, viseletek a kiállításból
Fotó: Bán Andrea

*Az Izvor Egyesület elnökasszonya, Cica Mihajlovic, Bán Andrea, a KÖE elnöke
és Szentpéteriné Lévai Mária egyesületi tag*
Fotó: J. Sz.

A Kőe kiállítási standja
Fotó: Bán Andrea

Kunhímes Kollekcio divatbemutatója Knjazevacban
Fotó: Bán Andrea

IV. Tarnay Alajos Zongoraverseny Jászberényben

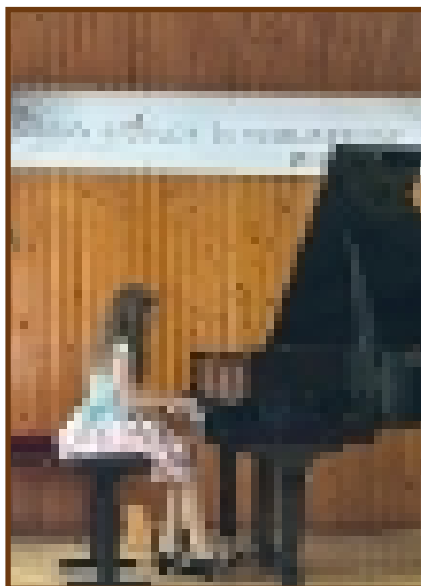
Tarnay Alajosra, a jászberényi származású zeneszerző-zongoraművészre a budapesti Zeneakadémia tanárára emlékeztünk 2025. március 25-én, Bartók Béla születésnapján a jászberényi Palotás János Zeneiskola Alapfokú Művészeti Iskolában. Kétévente rendezzük meg a zeneszerző Egyesült Ál-

*Tarnay Alajos zeneszerző,
zongoraművész*

lamokban élő leszármazottja, Tarnay István kezdeményezésére a Tarnay Alajos Zongoraversenyt alapfokú művészeti iskolákban tanuló gyermekek számára. A IV. zongoraverseny létrejöttét támogatta: a Jászberényi Tankerületi Központ, a Jászberényi Ifjú Muzsikás Alapítvány, Pócs János országgyűlési képviselő és Hortiné Dr. Bathó Edit néprajzkutató, nyugalmazott múzeumigazgató. A megnyitó ceremónián köszöntötte a megjelenteket Dr. Réz Lóránt igazgató és Pomázi Imréné, a Jászberényi Tankerületi Központ szakmai igazgatója. Tarnay Alajos életét és munkásságát Hortiné Dr. Bathó Edit mutatta be a verseny résztvevőinek. Előadásában közelebb került hozzánk „a mi Lojzink” személyisége, emberi, művészi nagysága és nagylelkűsége. Tarnay István célja révbe ért, töretlen a lelkesedés a szerző és a verseny iránt. Zsúfolásig megtelt a zeneiskola tehetséges, motivált és izgatott gyermekekkel, akik már nagyon várták a színpadra

lépés pillanatát. Kilenc iskolából, 19 felkészítő tanár összesen 32 növendéket hozott. Az ifjú tehetségek iskolánk színpadán háromtagú zsűri előtt mutatták be tudásukat. A zsűri tagjai Taraszova Marianna, a tiszafüredi zeneis-

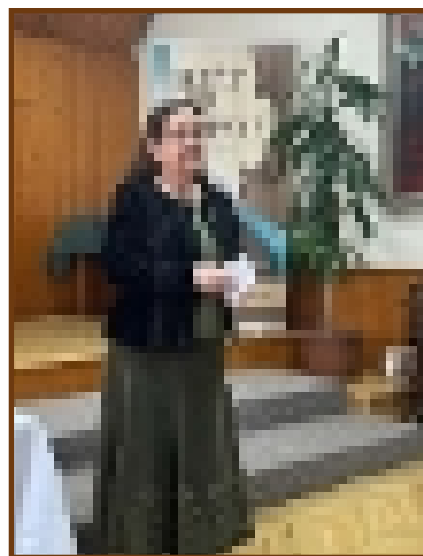

*Szabó Kinga, az elmúlt év különdíjasa
Fotó: Réz Lóránt*

kola tanára, Gáspárné Dr. Tóth Marica, a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zene-művészeti Intézetének dékánhelyettese voltak. A zsűri elnökének szerepét a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára, Gulyás István töltötte be, aki ezer szállal kötődik a Palotás János Zeneiskolához. Édesanyja, Gulyás Fe-

rencné Mártika évtizedeken keresztül volt iskolánk zongoratanára, tanszakvezetője.

Volt olyan versenyző, aki a szép zongorahanggal, a formálás tisztaságával vagy virtuóz technikájával, szuggesztív előadói stílusával aratott sikert. A zsűritagok és a kritikus mesterek egybehangzóan szakmai szempontok alapján színvonalasnak ítélték meg a IV. versenyt. Úgy éreztük, hogy mindig van feljebb, és nem vezett ki a szív, a lelkesedés, a tudás a magyar zongorista gyermekből. Az induló versenyzőket öt korcsoportban értékelte a zsűri:

*Dr. Bathó Edit etnográfus
Fotó: Réz Lóránt*

*A zsűri tagjai - Dr. Réz Lóránt, Gulyás István, Taraszova Marianna, dr. Tóth Marica
Fotó: Bathó Edit*

arany, arany, ezüst, bronz fokozatot kaphattak a gyermekek. Iskolánk alapítványa minden versenyen értékeli a legfiatalabb versenyző bátorságát, az idén Kovács Fanninak, a karcagi Erkel Ferenc Zeneiskola AMI növendékének

Kispál Berta Tarnay Nagydíjas
Fotó: Bathó Edit

szerezhattunk nagy örömet kedves ajándékunkkal.

Tarnay Alajos: Pirette kisasszony Op. 63 című darabja nyitott meg a gálahangversenyt, melyet a „Legszebb Tarnay Alajos mű előadásáért” különdíj nyertese, a hatvani Kocsis Albert Zeneiskola AMI növendéke

Szabó Kinga adott elő. Két hazai versenyző játékát élvezhettük még: Csibra Levente saját szerzeményével nyűgözte le a közönséget Hommage a Tarnay Alajos címmel, majd a „Tarnay Nagydíjat” elnyerő Kispál Berta mutatta be Theodor Kullak: Tánc című szerzeményét.

A versenyrendező Palotásy János Zeneiskola AMI eredményei a IV. Tarnay Alajos Zongoraversenyen:

2. *Korcsoport:* Teleki Zétény - Arany fokozat - tanára Dr. Réz Lóránt
3. *Korcsoport:* Csonka László Szelim - Bronz fokozat; Szilágyi Adél - Ezüst fokozat – tanáruk Burai Balázs. Pócz Noémi Blanka - Ezüst fokozat - tanára Hagyó Lászlóné. Csibra Levente - Arany fokozat - tanára Dr. Réz Lóránt
4. *Korcsoport:* Kiss Kamilla - Arany fokozat - tanára Hagyó Lászlóné. Orosz Ádám - Arany fokozat - tanára Puskás Adrienn

5. *Korcsoport:* Kispál Berta - Kiemelt Arany fokozat és Tarnay Nagydíj - tanára Puskás Adrienn
Tanári különdíjban részesült felkészítő munkájuk elismeréseként Puskás Adrienn és Dr. Réz Lóránt.

Az V. Tarnay Alajos Zongoraversenyt 2027 tavaszára hirdetjük meg újra, de a felkészülés, a tervezgetés addig is folyamatos. A Tarnay Alajos teremben minden nap kedves arca mosolyog ránk a pianínó felett, és bátorít, erőt ad a szorgalmas gyakorlásra, szép zenélésre.

Dr. Réz Lóránt igazgató

A zongoraverseny győztesei - Orosz Ádám Attila, Csibra Levente, Teleki Zétény, Pócz Noémi, Kispál Berta, Kiss Kamilla
Fotó: Bathó Edit

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye Tisza- szabályozás előtti földrajzi nevei

az 1860 előtt készült kéziratok térképek
névanyaga alapján XIX. rész

40. Újszász, Zagyvarékas

1. Alsó-Szászberek 1819/69
2. Cigány (Czigány) halom 1819/69
3. Cigány (Czigány) lapos 1819/69
4. Csikós lapos 1788, 1819/69
5. Dénes halom 1819/69
6. Dinnyés halom 1819/69
7. Disznókúti lapos (Z) 1819/69
8. Felső-Szászberek puszta 1819/69
9. Göboly járás 1788
10. Hant akol 1788
11. Hegyes halom 1788
12. Horgas ér 1788, 1819/69
13. Hosszú ér 1819/69
14. Hosszú hát 1819/69
15. Kender hát 1788
16. Kender hát-földek 1788
17. Kétes határtartomány 1819/69
18. Kettős kút 1788
19. Kis Göboly-járas 1819/69
20. Kis halom 1788, 1819/69
21. Kis halom ere 1788
22. Kutyina 1788, 1819/69
23. Malom 1819/69
24. Malom zug 1788
25. Máté halom 1819/69
26. Nádas kúti lapos 1819/69
27. Nagy ér 1819/69
28. Nagy kert 1819/69
29. Nyaraló halom 1819/69
30. Pély halom 1788, 1819/69
31. Révkas (Z) 1788
32. Rózsás halom 1819/69
33. Rózsás pallag 1788
34. Sinta (Szinta) halom (Z) 1819/69
35. Sós út 1770, 1778
36. Swaizer tehének járasa 1788
37. Szarvas ér 1788
38. Szarvas halom 1819/69
39. Széles tó 1788
40. Szolnoki út 1788
41. Tamás halom 1819/69
42. Tápió 1788, 1782/85, 1819/69
43. Téglavető 1788
44. Tűzok halom (Z) 1819/69
45. Udvar 1819/69
46. Új kút 1788
47. Vajda háttya 1788
48. Zagyva 1778, 1819/69
49. Zsombíkos tó 1788

Vége

Veresegyházi Béla iskola-igazgató

VISSZATEKINTŐ Egy tartalmas életmű emlékezete

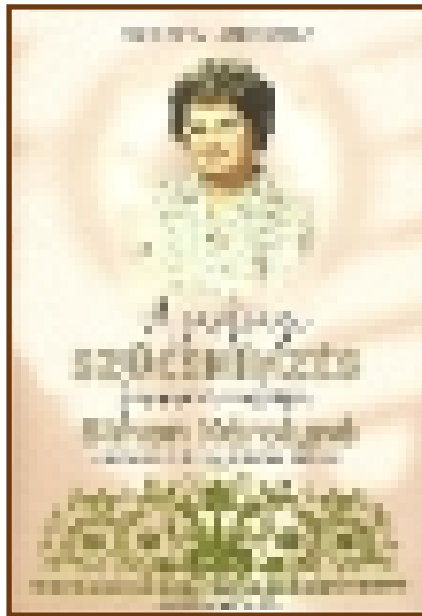
Hiánypótló könyv bemutatására került sor 2024. november 23-án a jászalsószentgyörgyi Faluházban. Az érdeklődők egy méltó rendezvényt követően vehették kézbe Fózer Petra és Simon Károly társszerzők: *A jász-sági szűcsbűvészet fennmaradása Simon Károlyné népi iparművész munkássága nyomán* című kötetét. Az ünnepségre érkezőket különleges hangulat fogadta. A Simon Károlyné gazdag életművéből rendezett igényes kiállítás központi helyén a 2022. október 9-én elhunyt Irénke néniről készült utolsó kép, őt az otthonában 2022 augusztusában ábrázoló fotó került elhelyezésre. A gyönyörű párnák, terítők, futók köréből kuriózumként kiemelendő élete első alkotása, a tíz éves korában készített kötényt, valamint a menyee, Simonné Kis Mária számára hímzett menyecske-ruha.

Gyermekei, Simon Zsuzsanna, és a könyv egyik szerzője, Simon Károly elrészekenylve fogadták a vendégeket. A településen köztisztet övezte Simon Károlyné Irénke tanító neni, így a Faluház zsúfolásig megtelt. Simon Károly külön köszöntötte a jász hímzés megteremtéséért ugyancsak sokat tett Szabó Pál Antalné Évikét, Simon Károlyné barátnőjét, s egyben pályatársát. Köszöntötte továbbá a könyv ajánlását író dr. Tóth János PhD. szociológust, címzetes egyetemi docent.

Laczlavik Ildikó polgármester asszony személyes hangvétellő, szívhez-lélekhez szóló előszava többek szemébe könnyet csalt. Polgármester Asszony Töröcsik Jenő igazgató úr temetéséről érkezett, nemrég saját édesanyját veszítette el, s a település közelmúltban elhunyt ismert és szeretett személyeiről is megemlékezett. Valamennyien kortársak, egymás személyes ismerősei voltak. Ahogyan Laczlavik Ildikó fogalmazott: ez a generáció összekapcsolódott, édesanyja gondolatait idézve – szerették egymást. Polgármester Asszony kérte, hogy ezt a szeretetet, mint legfőbb értéket vigyék tovább a jelenlévők.

Köszöntőjében kiemelte, hogy az alkalom lehetőséget ad arra, hogy kö-

zösen emlékezzünk, és tiszteletünket fejezzük ki egy olyan ember előtt, akinek munkássága és élete mély nyomot hagyott a közösségben. *„Ma nemcsak Simon Károlyné Tánczos Irén tanító neni emléket ünnepejlük, hanem azt a maradandó örökséget is, amelyet ő hagyott ránk”.* Simon Károlyné 1998-ban az

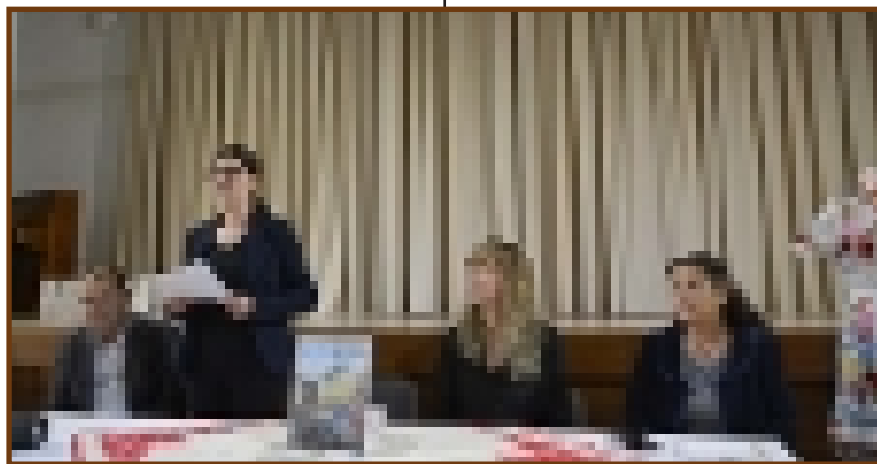
A könyv címlapja

oktatás területén végzett kiemelkedő munkája elismeréseként megkapta a Jászalsószentgyörgyért Díjat. Ezt az elismerést szakmai tudása, a közösség iránti elkötelezettsége és az oktatás iránti mély szeretete is indokolta. *„Alkotásai nemcsak tudást, hanem érzelme-*

megőrzéséhez” – emelte ki. Művészetét olyan hídként értékelte, amely összeköti a múltat a jelenel és egyben útmutatóként szolgál a jövő számára. *„Emléke legyen áldott!”* – zárta gondolatait.

A jászalsószentgyörgyi származású Sallay Gabriella énekművész előadása maradandó élményt nyújtott. Műsorának kedves színfoltja volt a Csárdáskirálynő népszerű dala, a mindenki által ismert *„Te rongyos élet...”* – melyet Simon Károlyval közösen adtak elő annak emlékére, hogy a Jászalsószentgyörgyön működött színjátszókör keretében Irénke neni is énekelt ezt a betétdalt.

Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum nyugalmazott igazgatója ajánlotta a kötetet a megjelentek figyelmébe. Igazgató Asszonyról köztudott, hogy a néptáncn túl a jász viselet és az ahhoz szervesen kapcsolódó jász hímzés elhivatott ápolója, népszerűsítője, s minden alkalmat megragad a tárgykörben az ismeretek közlésére. Így történt ez most is. Bevezetőként röviden összefoglalta a jász hímzés keletkezését, elfogadottá válásának történetét. Kiemelte, hogy a jász-sági szűcsbűvészet rendkívül gazdag mintakincse a feledés homályába került volna, ha az 1970-es évek közepén a jász-sági hímzőasszonyok figyelme nem fordul a régi szűcsbűvészek felé. Ebben az értékteremtő munkában kiemelt szerepet játszott Fejér Mária, a jászberényi tanítóképző főiskola

Simon Károly, Laczlavik Ildikó, Fózer Petra, dr. Bathó Edit

Fotó: Körei Nagy József

ket, történeteket, hagyománytiszteletet is közvetítenek. Munkássága nemcsak esztétikai értéket képvisel, hanem szoros kapcsolatot teremt a múlt és a jelen között, hozzájárul a helyi kultúra

díszítőművészeti tanára, Misi Éva jászberényi óvónő és az általa vezetett Jász Díszítőművészeti Szakkör, melynek tagja volt Simon Károlyné is. Ismertette Simon Károlyné élet-

eseményeinek és szakmai munkájának főbb állomásait, melyből kiemelést érdemel, hogy 1997-ben Jászsalszentgyörgyön Fonó néven himző szakkört alapított. Magyarország különböző tájegységeinek jellegzetes himzőskultúráját kiválóan ismerte és mesterfokon hímezte is. Több évtizedes díszítőművészeti munkássága során a legmaradandóbbat a jászági szűcs-himzések kutatásával és a jász himzés megteremtésével alkotta.

Az életművének emléket állító könyvet a Jászapátiak Baráti Egyesülete – felelős kiadóként Mihályi Mónika elnök – jelentette meg. Szerkesztője, dr. Suba Györgyné, lektora Ambrus Andrásné. A nyomdai előkészítést Borics László végezte, a borítógrafika Terjéki Eszter munkája, a fotókat Illés Zsuzsa és Marton Rita készítette. A megjelenést Jászsalszentgyörgy Község Önkormányzata, Szarvák Imre polgármester, a Jászok Egyesülete, Dr. Dobos László elnök, „A Jászságért” Alapítvány, Kiss Csaba kuratórium elnök, Simon Zsuzsanna, Simon Károly, valamint az előfizetők támogatták.

Hortiné dr. Bathó Edit úgy összegezte, hogy a könyvben feltárul az olvasó előtt egy rendkívül gazdag életpálya, amelynek középpontjában a népi himzőskultúra áll.

Dr. Körei Nagy Katalin jogász

A Jász Helytörténeti Kör közgyűlése

A Jász Helytörténeti Kör éves közgyűlését 2025. február 1-jén a jászberényi könyvtár kamaratermében tartotta. Dr. Farkas Kristóf Vince elnök akadályoztatása miatt Szabó Jánosné elnökhelyettes látta el a levezető elnök feladatát.

A közgyűlés minden civil szervezet életének jelentős eseménye, hiszen az elmúlt év értékelésén túl a következő esztendő feladatainak, terveinek meghatározására is ekkor kerül sor. A Jász Helytörténeti Kör ezúttal fennállásának mérföldkövéhez érkezett, ugyanis dr. Suba Györgyné életkorára való hivatkozással a titkári tisztség alóli felmentését kérte.

A 2017-ben alapított közösség célja a jászági honismereti, helytörténeti civil szervezetek vezetőinek, képviselőinek, továbbá a helytörténeti kutatók összefogása, közöttük a hatékony információáramlás biztosítása, a tevékenységek koordinálása, szakmai és módszertani tanácsadások, előadások, tapasztalatcserék szervezése. A szervezet életre hívója, és egyben működésének motorja dr. Suba Györgyné volt. Eredményekben gazdag, tartalmas évek állnak a Jász Helytörténeti Kör mögött szakmai előadásokkal, tanulmányi kirándulásokkal és az értékmentő könyvek kiadásával. Ez utóbbit kiemelten szép és fontos feladatunknak tekintik.

2024. év eredményeit az előzetesen írásban közzétett beszámoló tartalmazza. Két könyvet jelentettek meg a Jászapátiak Baráti Egyesületével közös kiadásban: a dr. Suba György életét és munkásságát bemutató *Suba-doktor* című kötetet, valamint dr. Suba Györgyné szerkesztésében a *Jászsági arcélek* című gyűjteményt.

Ellátogattak Jászládányra és Kunszentmártonba, ahol a települések helytörténeti értékeivel, hagyományörző tevékenységével ismerkedtek meg. Tartalmas előadások hangzottak el dr. Dobos Lászlótól, Varga Kamilltól, dr. Kiss Henriettától.

Sor került az említett kötetek bemutatásán túl Mihalik Béla Vilmos történész *Kétszer megváltott nép* című könyvének ajánlására is. A 2025. évi programok hasonlóan gazdagnak, érdekesnek ígérkeznek.

Dr. Dobos László, a Jászok Egyesületének elnöke elismeréssel szólt dr. Suba Györgyné termékeny munkájáról, a Jász Helytörténeti Kört pedig további támogatásáról biztosította.

A tisztújító közgyűlésen a titkári feladatok ellátásával a Jászságért Díjas dr. Körei-Nagy Katalint, a gazdasági tevékenység vitelével Bolla Jánosné jászkapitányt asszonyt bízta meg a közösség, egyben megköszönve az addigi pénztáros, dr. Kissné Kohári Erzsébet áldozatos munkáját.

A jelenlévők felállva, hosszas tapsal fejezték ki köszönetüket dr. Suba Györgyné számára, aki nem nevesített tisztségviselőként ugyan, de a továbbiakban is segíti a Jász Helytörténeti Kör munkáját.

Dr. Körei Nagy Katalin titkár

VERSELŐ JÁSZOK ÉS KUNOK

Van egy tisztavízű forrás,
Ahol a lelkem megpihen.
Van egy bővizű folyó is,
Ott fürdik szellemem.

Van egy kút a lelkem mélyén,
Csak sejtem honnan ered.
De olyan kiapadhatatlan,
Hogy bárkinek, bátran merem.

Úszható folyóvíz, hegyi zuhatag,
Nekem csobogja, mint egy kispatak;
Ne félj alámerülni, látni a csodát,
Ami read vár, szebb és jobb világ.
(2021)

*

Az idő homokja sorsokat
takar a néma porban lent.
Nem tudja senki már a jajt,
mit átölel a hosszú csend.

Kitárva súlyos kapukat,
a csend szava kísérget odabent.
Mit el nem mondtak senkinek,
nem tudható, hogy mit jelent.

Valóra váltó gondolat,
hiába kószál lent és fent,
Kitől a sors úgy meghasadt,
már átírta a végtelent.

Talán a mának nyomdokán
előkerül a jó, a Szent...
Hogy megmutassa mit takar,
a szív mélyén a rejtelem.
(2023)

Tar Ildikó képzőművész

Kérjük az 1 %-ot

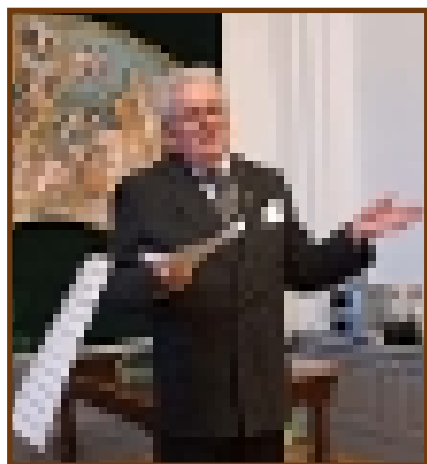
Kérjük adóbevallása elkészítése elkészítésekor adójának 1 %-át ajánlja a Jász Múzeumért Alapítvány javára. A befolyt összeget Redemptio c. honismereti lapunk megjelentetésére fordítjuk.

Adószámunk: 18824168-1-16

Zenés tavaszindító beszélgetés Jászfényszarun

A Fényszaruiak Baráti Egyesülete és a Jászfényszaruért Alapítvány ebben az évben is megrendezte március 21-én, a csillagászati tavasz kezdetén zenés tavaszindító beszélgetését a jászfényszarui városháza dísztermében.

A beszélgetésre minden alkalommal olyan köztisztviselőt álló személyeket hívnak meg, akik Jászfényszarun élnek vagy itt születtek, de hivatásuk más településre szólította őket. Ez alkalommal prof. emeritus *dr. Dobák Miklós* egyetemi tanár, *Jáger Sándor* ny. agrármérnök, *dr. Kiss Dávid Sándor* biológus, egyetemi docens, *Kolozs István*

Tóth Tibor

Fotó: B. Kovács Katalin

István amatőr régész, *Ördögné Czeglédi Mária* egyéni gazdálkodó, *dr. Palla Gábor* közgazdász és *Pethő Ferenc* egyéni gazdálkodó voltak a beszélgető partnerek, akik ízes történetekkel válaszoltak a moderátorok, *Bordásné Kovács Katalin* és *Tóth Tibor* kérdéseire. Elbeszéléseik során felidéztek gyermek- és felnőttkoruk történeteit, Jászfényszaru korábbi évtizedeinek jellegzetes eseményeit. Szóltak hivatásukról, munkájuk iránti elkötelezettségükről, a szülőföld iránt érzett szeretetükről, és jövőbeli terveikről. A beszélgetések sorát időnként egy-egy zenei műsor tette még hangulatosabbá. A népes közönség ez alkalommal *dr. Quanphanivanh-Kiss Noémi* hegedűjátékában és *dr. Szakács Zoltán* zongorajátékában gyönyörködhetett. A FÉBE és a Jászfényszaruért Alapítvány jóvoltából kellemes estével indult az évi tavasz jászsági kulturális kínálata.

Iris

Dobák Miklós

Fotó: Tóth Tibor

Dr. Kiss Dávid Sándor

Fotó: B. Kovács Katalin

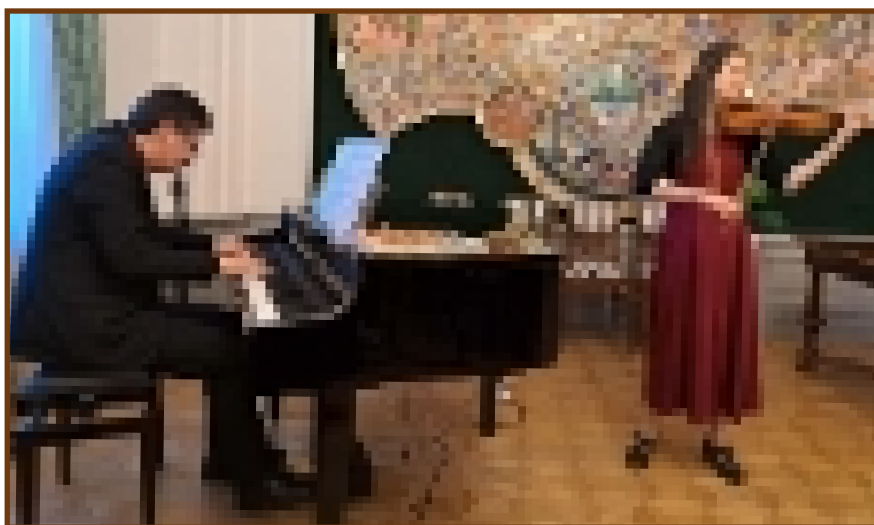
Jáger Sándor

Fotó: Tóth Tibor

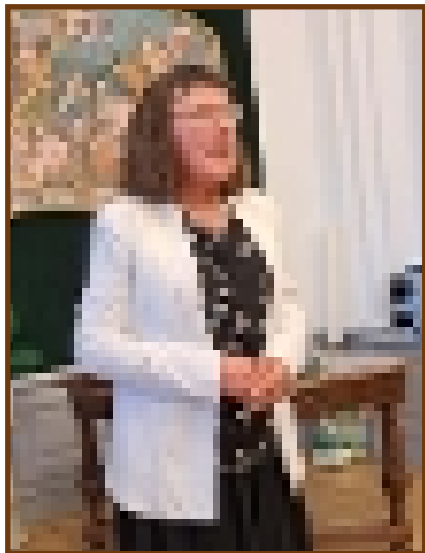
Kolozs István

Fotó: B. Kovács Katalin

dr. Szakács Zoltán és dr. Quanphanivanh-Kiss Noémi

Fotó: B. Kovács Katalin

Ördögné Czeglédi Mária
Fotó: B. Kovács Katalin

Dr. Palla Gábor
Fotó: B. Kovács Katalin

Pethő Ferenc
Fotó: B. Kovács Katalin

TISZAKÜRT 950 ÉVES

Az első említés és a középkor

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye legrégibb településeinek egyike. Lakossága a kora Árpád-kor óta folyamatos. Első írásos említése a garamszentbenedeki bencés apátság 1075-ben keltezett alapító oklevelében olvasható „villa Kurth” néven. Az 1075-ben kiadott, a későbbi századokban két alkalommal is átírt oklevél (1124, 1217) két helyen említi a mai Tiszakürt elődjét az apátságnak adományozott birtokok határainak leírásánál:

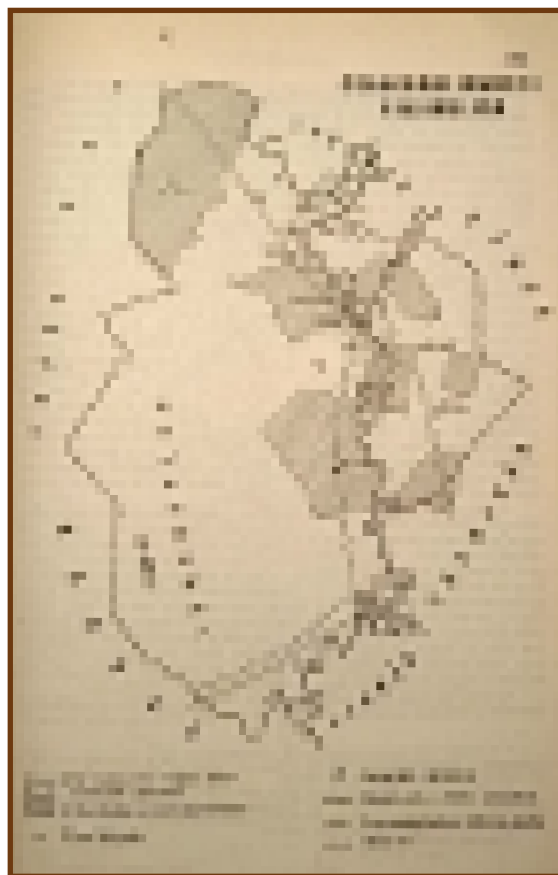
„... tota cum insula predicta devenit in partem Sancti Benedicti usque ad vadum, ubi **in villam Kurth** transitur, ibique terminantur mete Sancti Benedicti.” Magyarul: „... teljes egészében az apátság részére jut az előbb említett szigettel együtt, a gázlóig, ahol Kurth faluba lehet átjutni, ott végződnek Szent Benedek határai.”

„... donec idem fluvius Huger decurrens **prope villam Kurth**, quam supradixi, et cadit in Tiza, ultimus terminus est.” Magyarul: „... azután amíg ez az Huger [Ug-ér] lefolyik Kurth falu mellett, amit korábban már említettem, és beleömlik a Tiza-ba, ez a végső határ.”

(A garamszentbenedeki alapítólevél említést tesz egy villa Martini = Mártonfalu településről is: „... item alia Lutea piscina in partem Sancti Benedicti separat a villa Martini ...” Magyarul: „... egy másik Sáros-tó [halastó] pedig Márton falujától választja el Szent Benedek részét.” Bár Györffy György Mártonfalut Csány, Tömörkény nyugati szomszédságába helyezi, földrajzi név ott nem őrzi emlékét. Egyes történészek a mai Kunszentmárton őseit vélik felfedezni ebben a villa Martini néven említett településben. Az Ug-ér a későbbi [Tisza]Ug falura utalás.) A mai Tiszakürt elődje előbb királyi

birtok volt, majd a 13. század végén a Rátót nemzetségbeli Nagy Leustaché lett. A 14. században családi perlekedést követően visszaszállt a királyra. 1450-ben a Vezsenyi család tagjai szerezték meg. 1472-ben Kinizsi Pál birtokolta. Kinizsi özvegye, Magyar Benigna 1494-ben a budai várnagy, Horváth Márk felesége lett. Így került a község a Horváth-család birtokába. A 16. század közepéig a Horváth és a Vezsenyi család tagjai birtokolták. 1552-ben Csömöri Zay Ferenc szolnoki várkapitány kapta adományul. Lakosságának nagyobb része a török hódoltság évtizedeiben is helyben maradt, nem széledt szét.

(Folytatása következik)

Csongrád vármegye kialakulása

Dr. Barna Gábor etnográfus

Forrás:

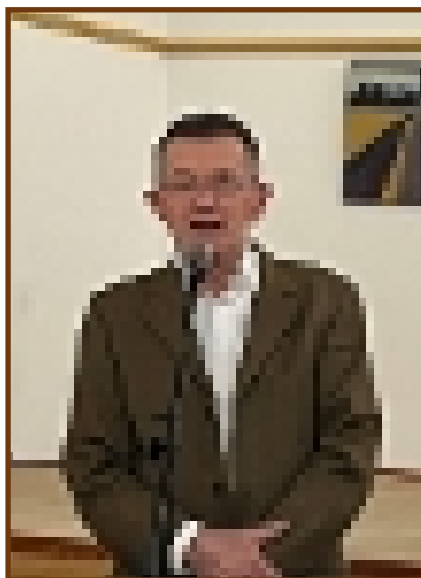
Soós Imre történeti összefoglalója alapján:
In: Botka János szerk. Adatok Szolnok megye történetéből II. Szolnok, 1989. 485–506.

Honismereti találkozó Jászdózsán

A Jászságban működő honismereti szakköröknek régi jó szokása, hogy minden évben tartanak egy-egy találkozót, ahová meghívják a baráti honismereti közösségek tagjait is. A Dósai Honismereti Szakkör március 22-én a Petőfi Sándor Községi házban tartotta meg szokásos rendezvényét, amelyre most is szép számmal érkeztek vendégek.

A Himnusz közös eléneklése után *Baranyi Sándor* polgármester és *Zsidi Andrásné* szakkörvezető köszöntötte a népes vendégkoszorút, majd a helyi óvodások vidám tavaszköszöntő műsorral alapozták meg a találkozót. Őket *Dr. Dobos László*, a Jászok Egyesülete elnöke követte, aki *Elszármazottak a Jászságért* címmel az egyesület és a mellette működő „Jászságért” Alapítvány tevékenységéről, eredményeiről beszélt. A Dósai Honismereti Szakkör és a Gyöngyösoroszi Férfikórus több

Dr. Dobos László
Fotó: Bathó Edit

közös népdalcsokorral örvendeztette meg a jelenlévőket.

A jászsági honismereti találkozók elmaradhatatlan része a rendező közösség köszöntése, amikor jókívánásokat mondanak a vendéglátóknak és a további együttműködést némi ajándék átadásával is „megpecsételik”.

A Dósai Honismereti Szakkör Népdalköre

Fotó: Bathó Edit

éves barátságot ápol. Gyakran részt vesznek egymás rendezvényein, s olykor együtt is lépnek színpadra. Ez történt most is. A két lelkes közösség

A honismereti ünnepség ízletes ebéddel és vidám közös énekléssel zárult.

Iris

Lapunk szerzői

Bán Andrea etnográfus, Törökszentmiklós
Prof. Dr. Barna Gábor etnográfus, ny. egyetemi tanár, Budapest
Dr. Bathó Edit etnográfus, a Jász Múzeum ny. igazgatója, Jászberény
Besenyi Vendel helytörténeti kutató, Jászberény
Dr. Körei Nagy Katalin jogász, Jászberény
Prof. Dr. Kürti László kulturális antropológus, egyetemi tanár, Miskolc
Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény
Papp Izabella levéltáros, Jászboldogháza
Dr. Réz Lóránt igazgató, Palotásy János Zeneiskola AML, Jászberény
Rideg István ny. középiskolai tanár, Karcag
Székely Gábor Attila helytörténeti kutató, magángyűjtő, Kunszentmiklós
Tar Ildikó képzőművész, Jászfényszaru
Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató, Jászberény
Végső István történész, Kiskunhalas
Varga István általános iskolai tanár, helytörténeti kutató, Fülöpszállás
Fr. Varga Kamill OFM ferences szerzetes, helytörténeti kutató, Gyöngyös
Veregyházi Béla ny. iskola-igazgató, Tápiószéle

Lapunk fő támogatói

Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma
Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Önkormányzat
Jászsági Önkormányzatok Szövetsége
Személyi jövedelem adó 1 %-a
Előfizetők
Jász Múzeum

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk **2025. júniusában** jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb **2025. május 21-ig** kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta
Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor, Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett
Előkészítési munkák: Bugyi Gábor, Papné Varga Bernadett
A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel.: 06 30 365 8724
E-mail: bathoedit56@gmail.com
www.jaszmuzeum.hu
ISSN 1218-9553
Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió
Kft. Tel.: 30/230-4521 • www.ccstudio.hu